Konstitutionsutskottets betänkande 1987/88:5

om datafrågor (prop. 1986/87:116 jämte motioner)

KU
1987/88:5

Sammanfattning

I betänkandet behandlas proposition 1986/87:116 om ändring i datalagen. Förslagen gäller reglerna om rättelse och skadestånd. Vidare föreslås att s. k. kontaktpersoner skall utses. Propositionen har föranlett två motioner. Vidare tas upp bl. a. ett antal under den allmänna motionstiden 1987 väckta motioner om datafrågor.

Utskottet har tillstyrkt lagförslagen, dock med den ändringen att de skall träda i kraft den 1 april 1988. Motionsyrkandena har avstyrkts eller ansetts besvarade. Till betänkandet har fogats 15 reservationer och 3 särskilda yttranden.

Propositionen

I propositionen föreslås ändringar i datalagen (1973:289) i syfte att stärka skyddet för den enskildes integritet. Lagförslaget fogas som *bilaga* till betänkandet.

Motionsyrkandena

Motioner väckta med anledning av propositionen

I *motion 1986/87:K117* av Bengt Kindbom m. fl. (c) yrkas

1. att riksdagen beslutar, med avslag på propositionen i denna del, att datalagen 8 § första stycket skall ha följande lydelse:

Propositionens förslag	*Vårt förslag*
8 §	
Förekommer anledning till misstanke att *en* personuppgift som ingår i *ett* personregister är oriktig *eller missvisande*, skall den registeransvarige utan dröjsmål *företa skälig utredning. En oriktig eller missvisande uppgift skall rättas, ändras eller uteslutas, om det inte saknas anledning att anta att otillbörligt intrång i den registrerades personliga integritet skall uppkomma.*	Förekommer anledning till misstanke att *en* personuppgift som ingår i *ett* personregister är oriktig *eller missvisande*, skall den registeransvarige utan dröjsmål *företa skälig utredning. En oriktig eller missvisande uppgift skall rättas, ändras eller uteslutas.*

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om av datainspektionen utfärdade föreskrifter.

I *motion 1986/87:K118* av Margitta Edgren (fp) yrkas att riksdagen beträffande rättelse i personregister beslutar i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motioner från den allmänna motionstiden 1986/87

I *motion 1986/87:K232* av tredje vice talmannen Bertil Fiskesjö m. fl. (c) yrkas såvitt nu är i fråga

8. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om ett moratorium för nya eller utökade dataregister och för beslut om samkörning av dataregister.

I *motion 1986/87:K401* av Gunnar Biörck i Värmdö (m) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att personnummer icke vidare skall få användas inom statlig och kommunal förvaltning eller som bas för sådana myndigheters kommunikation med enskilda medborgare,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att varje meddelande från myndighet till enskilda medborgare skall vara namneligen underskrivet av därtill berättigad tjänsteman med angivande av dennes personnummer.

I *motion 1986/87:K410* av Bengt Westerberg m. fl. (fp) yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en aktionsplan för decentralisering av statliga dataregister,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om en översyn av datalagen för att få till stånd en striktare tillämpning av skadeståndsreglerna,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring av 10 § datalagen om fullödig information om registeruttag,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att inte nu lägga fram något förslag om myndigheters försäljning av personuppgifter,

5. att riksdagen beslutar att lägga ned den kommersiella delen av SPAR-registret,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om forskningsregister m. m.

I *motion 1986/87:K413* av Paul Lestander m. fl. (vpk) yrkas att riksdagen hos regeringen begär initiativ till offentlig databasservice i kommunerna.

I *motion 1986/87:K431* av Anders Björck m. fl. (m) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående behovet av att regeringen vidtar åtgärder beträffande myndigheters hantering av sekretessbelagd information,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående besvärsrätt vid utlämnande av uppgift,

3. att riksdagen hos regeringen begär tillsättandet av en delegation i syfte att föreslå minskningar av individers uppgiftsskyldighet i enlighet med vad som i motionen anförs,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i datalagen (1973:289) beträffande information och informerat samtycke inför samkörning av dataregister i enlighet med vad som i motionen anförs,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av datalagen (1973:289) beträffande besvärsinstans vid prövning av datainspektionens beslut,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående försäljning av uppgifter från statliga dataregister,

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag till utredning av integritetsskydd för företag i enlighet med vad som i motionen anförs.

I *motion 1986/87:K435* av Alf Svensson (c) yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om försöksverksamhet med "folkets datakontor" i enlighet med vad som anförts i motionen.

I *motion 1986/87:K437* av Bengt Kindbom m. fl. (c) yrkas såvitt nu är i fråga

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om försäljning av uppgifter ur dataregister,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om decentralisering av dataregistren för skatteväsendet, exekutionsväsendet, allmänna försäkringen och statens löne- och redovisningssystem.

Övriga motioner

I *motion 1986/87:K121* av Margitta Edgren (fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående tillgängligheten till myndigheters icke sekretessbelagda dataregister,

I *motion 1986/87:Ub6* av Bengt Westerberg m. fl. (fp) yrkas såvitt nu är i fråga

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att inga nya register såsom sjukvårds- och socialdataregister skall inrättas innan denna utredning är färdig.

Bakgrund

Datalagen m. m.

Datalagen (1973:289, omtryckt 1982:446, ändrad senast 1986:1323) innebär begränsningar i rätten att utan tillstånd eller licens av datainspektionen (DI) inrätta eller föra personregister med automatisk databehandling (ADB). Vid prövningen av tillståndsfrågor skall DI beakta att otillbörligt intrång i registrerads personliga integritet inte uppkommer. I detta syfte kan föreskrifter meddelas i olika hänseenden (6 §). I samband med tillstånd skall anges ett ändamål med registret.

Registeransvarig är den för vars verksamhet ett personregister förs om han förfogar över registret. Dennes skyldigheter, bl. a. till skydd mot otill-

börligt intrång i registrerads personliga integritet, regleras i 7—14 §§ datalagen. Enligt 8 § datalagen skall, vid misstanke om att en uppgift är oriktig, den registeransvarige vidta skälig utredning och, om skäl föreligger, rätta eller utesluta uppgifter ur registret. Vidare bör nämnas att den registeransvarige enligt huvudregeln, på begäran av enskild, utan kostnad skall underrätta denne antingen om innehållet i en personuppgift som ingår i personregistret och innefattar upplysning om honom eller om att sådan uppgift inte förekommer i registret. I 15—18 §§ datalagen finns bestämmelser om den tillsyn enligt lagen som DI utövar.

Datalagen innehåller i 20—25 §§ bestämmelser om straff och skadestånd m. m. Slutligen regleras i datalagen det statliga person- och adressregistret (SPAR). Det innehåller, förutom adressuppgifter, uppgifter från folkbokföringen samt från inkomst- och fastighetstaxeringar. SPAR får användas av myndigheter och enskilda bl. a. i samband med s. k. direktreklam.

Riksdagen har behandlat datapolitiska frågor i olika sammanhang vid de senaste riksmötena. Genom proposition 1984/85:220 förelades riksdagen riktlinjer för den framtida datapolitiken. Därvid berördes bl. a. utbildnings- och teknikutvecklingsfrågor. Vidare betonades att datateknikens användning skall utformas med full respekt för den enskildes personliga integritet. I samband med att riktlinjerna godtogs (FiU 1985/86:5, KU 1985/86:5 y, rskr. 88) behandlades även ett stort antal motioner om den personliga integriteten, samkörningar av olika register och försäljning av uppgifter från personregister m. m. I ett annat sammanhang behandlade riksdagen motionsyrkanden om reglering i grundlag av integritetsfrågor på dataområdet (KU 1985/86:8). Samtliga de nu berörda motionerna avslogs med hänvisning till det uppdrag som data- och offentlighetskommittén (DOK) har. Även hösten 1986 behandlade utskottet motioner om datafrågor, vilka avstyrktes eller ansågs besvarade med hänvisning till DOK:s arbete (KU 1986/87:7).

Pågående utredning m. m.

DOK fick 1984 regeringens uppdrag att utreda användningen av personnummer inom den offentliga och den enskilda sektorn. Kommittén skall bl. a. kartlägga den nuvarande personnummeranvändningen samt belysa de fördelar och nackdelar som är förenade med bruket av personnummer. Den skall också granska om användningen kan medföra otillbörligt intrång i den enskildes personliga integritet och föreslå lämpliga åtgärder för att avvärja eventuella hot mot den personliga integriteten. Uppdraget skall ses mot bakgrund också av att den utbredda användningen av personnummer underlättar samkörning av olika personregister samt kontroll av den enskilde (Dir. 1984:27).

Användningen av ADB inom den offentliga sektorn har blivit alltmer utbredd under senare år. Detta har medfört problem vid tillämpningen av bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen (TF) om allmänna handlingars offentlighet. Problemen hänger samman med att TF:s bestämmelser är utformade i första hand med tanke på traditionella pappersdokument och inte på ADB-upptagningar. DOK har mot denna bakgrund fått tilläggsdirektiv (Dir. 1984:48). Uppdraget innebär att de problem som är förenade

med offentlighetsprincipens tillämpning på ADB-upptagningar skall utredas. Bl. a. skall undersökas hur TF:s bestämmelser om allmänna handlingar har fungerat när de tillämpats på ADB-upptagningar. DOK skall föreslå de ändringar i bestämmelserna som kan vara befogade. Vidare skall särskilt övervägas åtgärder för att stärka offentlighetsprincipen när det gäller att ge medborgarna möjligheter till kontroll och insyn i myndigheternas verksamhet. DOK skall också göra klart var gränsen bör gå mellan myndigheternas skyldighet att lämna ut uppgifter enligt offentlighetsprincipen och möjligheten att lämna ut uppgifter i övrigt. I detta sammanhang skall bl. a. myndigheternas försäljning av uppgifter ur ADB-register samt behovet av begränsningar i rätten att göra s. k. massuttag övervägas.

Kommittén fick även i uppdrag att behandla frågor om bl. a. rättelse och skadestånd när det gäller ADB-register. Den är för övrigt enligt sina direktiv oförhindrad att ta upp även andra frågor som har samband med användningen av personnummer. DOK har våren 1985 också fått regeringens uppdrag att överväga de delar av journalutredningens betänkande Patientjournalen (SOU 1984:73) och de delar av remissvaren över betänkandet som gäller frågor om personlig integritet och sekretess inom hälso- och sjukvården.

DOK har redovisat resultatet av sitt hittillsvarande arbete i fyra betänkanden. Det första delbetänkandet, Integritetsskyddet i informationssamhället 1 (SOU 1986:24), lades fram i februari 1986. Det innehåller överväganden om rättelse och skadestånd enligt datalagen. Det innehåller också förslag som gäller patientuppgifter i olika ADB-register inom hälso- och sjukvården.

Det andra delbetänkandet, Integritetsskyddet i informationssamhället 2 (SOU 1986:46), presenterades i augusti 1986. Det innehåller en kartläggning av myndigheternas försäljning av uppgifter ur sina ADB-register samt överväganden i denna fråga. Betänkandet innehåller bl. a. ett förslag till lag om myndigheternas försäljning av uppgifter om enskilda personer ur personregister. Ett tredje delbetänkande, Ds Ju 1987:8, som handlar om grundlagsfrågor kom i maj 1987. DOK föreslår dels att ett skydd för den personliga integriteten i samband med ADB-registrering skrivs in i regeringsformen, dels en reglering i TF av rätten att gallra allmänna handlingar.

Kommittén har kartlagt användningen av personnummer inom den offentliga och den enskilda sektorn samt undersökt allmänhetens inställning till att personnummer används i samhället. Utredningens överväganden angående personregistrering och användningen av personnummer har sommaren 1987 redovisats i ett fjärde delbetänkande (SOU 1987:31). DOK:s slutbetänkande kommer bl. a. att behandla offentlighetsprincipens tillämpning på dataområdet.

De delar av DOK:s första delbetänkande som handlar om rättelse av fel i personregister och skadeståndsfrågor har legat till grund för proposition 1986/87:116. Det i samma betänkande framlagda förslaget om en ändring i sekretesslagstiftningen vad gäller patientuppgifter i personregister kommer att tas upp tillsammans med förslag till vissa andra ändringar i sekretesslagen, som för närvarande bereds inom justitiedepartementet, bl. a. på grundval av DOK:s andra delbetänkande. Kommitténs övriga betänkanden är remitterade eller skall remissbehandlas.

Regeringsförslaget anges syfta till att genom ändringar i 6, 8 och 23 §§ datalagen stärka skyddet för den enskildes integritet. Den registeransvarige blir i ökad utsträckning skyldig att rätta felaktiga uppgifter i ett personregister. Den registeransvarige blir också skyldig att utse en eller flera kontaktpersoner som skall bistå de registrerade vid misstanke om att en personuppgift är felaktig. Vid dataintrång och annat brott som avses i datalagen skall den som har begått brottet vara skyldig att betala skadestånd även för s. k. ideell skada. De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1988.

I propositionens allmänna motivering uttalas att regeringen tillmäter frågan om skydd för den personliga integriteten stor vikt på dataområdet och följer utvecklingen med stor uppmärksamhet. Det anges vidare vara angeläget att ha en hög beredskap så att åtgärder vid behov snabbt kan vidtas för att förbättra integritetsskyddet och komma till rätta med eventuella missförhållanden på området. Som uttryck för denna ambition erinras om att DOK tillkallades med uppdrag att se över personnummeranvändningen i samhället samt att det utvidgade uppdrag som DOK senare har fått rör bl. a. integritetsskyddet.

Anledningen till att integritetsfrågorna har sådan vikt på ADB-området är enligt det föredragande statsrådet att vår förmåga att skydda den personliga integriteten är av avgörande betydelse för utvecklingen på området. En grundförutsättning för att den nya tekniken skall kunna utnyttjas så att dess fördelar kan tas till vara är att medborgarna kan följa och påverka utvecklingen samt att de inte känner främlingskap och upplever tekniken som ett hot. Det är enligt propositionen givet att medborgarna får svårt att hysa förtroende för en teknik, om de anser att denna hotar deras personliga integritet.

Justitieministern erinrar också om att de nu aktuella förslagen bara är det första resultatet av DOK:s arbete och att han avser att i samma anda som nu pröva också senare förslag på integritetsskyddets område. Vidare framhålls att det nu är fråga om en av flera etapper i det arbete på att stärka skyddet för den personliga integriteten som har satts i gång samt att det inte är realistiskt att räkna med att man i ett slag kan förbättra integritetsskyddet genom någon eller några stora reformer, utan man måste arbeta stegvis med åtgärder som kan te sig ganska begränsade, om man ser dem var för sig. De ändringar i datalagen som föreslås i propositionen anges utgöra ett sådant steg på vägen mot ett bättre integritetsskydd.

De nya reglerna föreslås således träda i kraft den 1 januari 1988. Det bör i detta sammanhang erinras om uttalandet i propositionen (s. 22) att de registeransvariga bör få en relativt lång förberedelsetid med anledning av de nya rutinerna för rättelse av felaktiga uppgifter.

Följdmotionerna m. m.

I *motion K117* av Bengt Kindbom m. fl. (c) konstateras att den föreslagna skyldigheten att vidta rättelse inte är ovillkorlig. Motionärerna anser att förslaget kan leda till tveksamma slutsatser om när en felaktig uppgift skall

rättas. Eftersom datalagen bör vara klar och entydig på denna punkt föreslås att 8 § första stycket datalagen skall innehålla en ovillkorlig skyldighet att rätta, ändra eller utesluta en oriktig eller missvisande uppgift (yrkande 1).

I propositionen berörs skyldigheten att utreda och åtgärda felaktigheter i ett personregister på s. 11—16 och s. 20—21. Det uttalas bl. a. att det finns fall då det uppenbarligen saknar betydelse från integritetssynpunkt att en registeruppgift är oriktig eller missvisande. Det konstateras att det enligt förslaget föreligger en presumtion för att rättelse skall ske. Möjligheten att underlåta att rätta en felaktig uppgift bör i första hand kunna användas när det gäller stavfel och andra liknande misskrivningar. Beträffande felaktigheter som rör sakförhållanden finns däremot mera sällan grund för att med säkerhet konstatera att uppgiften saknar betydelse från integritetssynpunkt. En sådan felaktighet bör därför rättas utom i undantagsfall, såsom då den felaktiga uppgiften finns i ett tillfälligt register och uppgiften dessutom framstår som helt harmlös. Rättelse bör t. ex. kunna underlåtas när det gäller en oriktig adressuppgift i ett register för forsknings- eller statistikändamål eller en oriktig uppgift om bilinnehav i ett tillfälligt direktreklamregister. Om den registrerade har begärt att en uppgift skall rättas, ändras eller uteslutas, bör den registeransvarige endast i ännu mer utpräglade undantagsfall kunna underlåta att vidta rättelseåtgärder i fråga om en uppgift som befunnits oriktig eller missvisande.

Den föreslagna, vidgade rättelseskyldigheten förses i ett nytt femte stycke i 8 § datalagen med två uttryckliga undantag. Det gäller dels register som har överlämnats till en arkivmyndighet, dels en dispensbefogenhet för DI. Det föredragande statsrådet anför att eftersom arkiverade register inte längre är "aktiva", är risken för att en felaktig registeruppgift skulle vålla ett otillbörligt integritetsintrång liten. Det skulle också te sig främmande för en arkivmyndighets funktion att ändra i det historiska material som tagits emot för förvaring. En undantagsregel för sådana register bör därför tas in i 8 § datalagen. Vidare konstateras i specialmotiveringen att DI:s möjlighet att meddela dispens främst tar sikte på fall som sakligt sett är i det närmaste jämställda med dem då ett register har lämnats till en arkivmyndighet för förvaring. Det utesluts emellertid inte att det kan förekomma andra, mera särpräglade fall i vilka dispens kan vara motiverad.

I *motion K117* tas vidare upp ordningen med en kontaktperson, en reglering som motionärerna finner väl motiverad. I motionen (yrkande 2) berörs den föreslagna rätten för DI att meddela föreskrifter om rättelse m. m. (6 §). Det uttalas att sådana föreskrifter alltid skall avse den registeransvarige. Mot bakgrund av att kontaktpersonen inte behöver vara anställd hos den registeransvarige, anser motionärerna att motivuttalanden om föreskrifter som gäller kontaktpersonens befogenheter m. m. har fått en oklar utformning.

Ordningen med en kontaktperson behandlas i propositionen på s. 8—11 och på s. 21. Där sägs att DI:s föreskrifter bör kunna avse t. ex. en kontaktpersons befogenheter att besluta om eller övervaka rättelse eller andra åtgärder eller om ansvarsfördelning mellan olika kontaktpersoner. DI bör vidare ha möjlighet att meddela föreskrifter om rutiner i övrigt i fråga om

rättelse av felaktiga personuppgifter. Vidare konstateras att man direkt i datalagen bör bestämma en viss befogenhet för kontaktpersonerna. Det gäller ansvaret för att den registrerade får besked om vilka åtgärder som har vidtagits med anledning av en felanmälan. Det betonas emellertid att förslaget om kontaktpersoner inte innebär att en kontaktperson själv skall bära ett straff- eller skadeståndsrättsligt ansvar enligt datalagen. Kontaktpersonen bör ansvara för sina åtgärder enligt vanliga regler om ansvar i arbetstagar- eller uppdragsförhållanden. Ansvaret enligt datalagen för att reglerna i den lagen följs i fråga om ett visst personregister bör däremot även i fortsättningen åvila den registeransvarige.

Motion K118 av Margitta Edgren (fp) gäller rutinerna vid rättelse enligt 8 § datalagen. Motionären föreslår att det i lagtexten kommer till uttryck att en rättelse skall utföras så att det går att identifiera den ursprungliga texten, vilket kan vara väsentligt t. ex. när fråga uppkommer om någon skada har orsakats av den felaktiga uppgiften.

I regeringsförslaget, s. 13, berörs frågan om en rättelseåtgärd bör dokumenteras, t. ex. genom en aktanteckning eller liknande. Rättelse av sakuppgifter av betydelse från integritetssynpunkt bör enligt det föredragande statsrådets mening i regel dokumenteras. Det konstateras att så torde ske i dag. Justitieministern instämmer i DOK:s bedömning att någon uttrycklig regel om saken inte behövs i datalagen. När det gäller rättelse i myndigheters register anmärks att dokumentationsskyldigheten i de flesta fall följer redan av allmänna regler, varvid hänvisas till KU 1982/83:12 s. 22. Vidare erinras om att DI vid behov bör kunna meddela föreskrifter om dokumentationsskyldighet inom ramen för den i propositionen föreslagna befogenheten att meddela föreskrifter om rättelseförfarandet.

I det betänkande av utskottet till vilket justitieministern hänvisat, behandlades ett motionsyrkande av Göthe Knutson (m) om möjligheterna att ändra en uppgift som har förts in i en myndighets diarium. Därvid uttalade utskottet följande. Ett diarium blir en allmän handling redan när det färdigställts för införande av uppgifter. En införd uppgift får följaktligen aldrig raderas bort. Däremot är det naturligtvis inte något som hindrar att man ändrar en redan införd felaktig uppgift. En förutsättning härför är dock att den felaktiga uppgiften fortfarande är klart avläsbar. Detta gäller såväl manuella som dataförda register.

Personnummer, uppgiftsinsamling samt företagens integritetsskydd m. m.

I *motion K401* av Gunnar Björck i Värmdö (m), yrkande 1, föreslås att personnummer inte vidare skall få användas inom den offentliga förvaltningen. I samma motion, yrkande 2, begärs att varje meddelande från myndighet till enskilda medborgare skall vara namneligen underskrivet av därtill berättigad tjänsteman med angivande av dennes personnummer.

Utskottet fann hösten 1986 bl. a. ett yrkande om begränsning av användningen av personnummer besvarat med hänvisning till DOK:s utredningsuppdrag.

I *motion K431* av Anders Björck m. fl. (m), yrkande 3, uttalas att myndigheternas rätt att samla in, registrera, lagra och vidarebefordra personuppgifter måste begränsas. En delegation bör därför tillsättas och få till uppgift att föreslå minskningar av individernas uppgiftsskyldighet.

Yrkanden motsvarande det nu berörda i motion K431 avstyrktes av utskottet senast hösten 1986. Därvid erinrades om att det självfallet bör vara en utgångspunkt för alla myndigheter att så långt möjligt begränsa uppgiftsinsamlandet. Vidare konstaterades att DOK har i uppdrag att ta ställning till om det är befogat att införa krav på lagstöd för vissa slag av register.

I *motion K431* erinras om att det även förekommer ett omfattande uppgiftsinsamlande från företagen till den offentliga sektorn, vilket bl. a. medför risk för oförutsedda och obehöriga uttag av information. Integritetsdebatten har huvudsakligen rört enskilda. Motionärerna anser emellertid att även företagens situation bör uppmärksammas. I motionen begärs därför en utredning av behovet av integritetsskyddsåtgärder för företagen (yrkande 7).

I förarbetena till datalagen (prop. 1973:33, s. 92 f.) berördes att offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén (OSK) — på vilkens betänkandeförslaget om datalag byggde — hade diskuterat om regler för dataregistrering borde skydda annat än enskilds personliga integritet, t. ex. rikets säkerhet och enskilda företags integritet. OSK fann emellertid att en översyn av sekretessreglerna, säkerhetsanordningarna för informationssystem med ADB och i viss mån brottsbalkens regler var de utvägar som i första hand borde väljas för att möta farorna från datatekniken utanför den personliga integritetens område. För företagens del framhölls att också reglerna om illojal konkurrens och otillbörlig marknadsföring kunde bli aktuella. I propositionen konstaterades att det förhållandet att OSK lämnat frågan om skydd för juridiska personer utanför den föreslagna regleringen hade beklagats av vissa remissinstanser. Det föredragande statsrådet hade emellertid inte något att erinra mot vad OSK anfört på denna punkt samt uttalade att det var uppenbart att det var mest angeläget att lösa frågan om skydd för enskildas integritet och att den föreslagna regleringen åtminstone i ett inledningsskede borde inskränka sig till att tillgodose detta skyddsbehov.

I *motion K232* av tredje vice talmannen Bertil Fiskesjö m. fl., yrkande 8, begärs ett moratorium för nya eller utökade dataregister, samkörningar och uppgiftsinsamlande i avvaktan på DOK:s förslag. Motionärerna anför att trots det pågående utredningsarbetet och uttalanden om ett större integritetsskydd aktualiseras ständigt nya förslag om stora personregister, samkörningar, kontroll och ökad uppgiftsinsamling från enskilda och företag. De anser det vara otillfredsställande att utredningsverksamheten på detta sätt föregripits.

Utskottet uttalade hösten 1986 och tidigare att det knappast är möjligt eller ens lämpligt att generellt "låsa" tillämpningen av datalagen och hithörande lagstiftning eller ny lagstiftning under en längre tid. Samtidigt uttalades att utskottet förutsatte att såväl regeringen som övriga tillämpande myndigheter noggrant bevakar integritetsproblemen. Enligt vad utskottet vidare uttalade är det angeläget att översynen av datalagstiftningen fullföljs snarast möjligt. Utskottet, som också erinrade om att integritetsskyddsfrå-

gorna följts med stor uppmärksamhet vid dess granskning av regeringen, fann mot denna bakgrund inte anledning att ta något initiativ till följd av motionsyrkandet, vilket därför avstyrktes.

Samkörning m. m.

Motion K431 av Anders Björck m. fl. (m) tar bl. a. upp information och informerat samtycke vid samkörningar av dataregister. Enligt motionärerna kan i dag genom samkörning skapas information som kan vara integritetskränkande på ett helt annat sätt än de insamlade uppgifterna var för sig. Det är därför viktigt att skapa en ökad restriktivitet vad gäller samkörningar, framför allt när de syftar till kontroll. Samtidigt är det viktigt att ge den enskilde registrerade en starkare ställning inför frågan om en samkörning skall ske. Endast sådana kontrollsamkörningar bör tillåtas där den enskilde fått information och då haft klart för sig att samkörning kan komma att ske. Efter genomförd samkörning skall vidare den enskilde få del av resultatet. Några åtgärder skall enligt motionen inte få vidtas utan att den enskilde haft möjlighet att reagera mot eventuella felaktigheter. Beträffande samkörningar med andra syften än kontroll — t. ex. forskning eller statistik — bör kravet på informerat samtycke skärpas i de fall en särskild registerlag inte anger under vilka former samkörningar får ske (yrkande 4). Motionärerna uttalar i detta sammanhang att det vore principiellt felaktigt att, såsom aktualiserats i debatten kring forskningsregistren, överlåta åt forskarvärlden eller statistiska centralbyrån att besluta om samkörningar utan DI:s prövning.

Även *motion K410* av Bengt Westerberg m. fl. (fp) tar upp integritetsproblem med forskningsregister m. m. I motionen framförs att samma regler bör gälla för forskningsregister som för t. ex. administrativa register. I anslutning till yrkande 6 anförs att reglerna för s. k. longitudinella forskningsregister bör skärpas.

När det gäller administrativa register kräver motionärerna att uppgifterna inte får användas i annat syfte än det för vilket de är insamlade om inte den registrerade gett sitt samtycke. När det gäller enstaka forskningsprojekt är detta inget större problem. Problemet uppstår när det blir fråga om samkörningar av befintliga register. I de longitudinella undersökningarna sker samkörningar löpande. Att kräva att man vid varje enskild samkörning skall gå ut till alla registrerade skulle troligen i praktiken omöjliggöra den här typen av undersökningar. I den mån ett projekt innebär löpande enkäter över en längre tidsperiod innebär ett krav på informerat samtycke speciella problem. Den andra möjligheten är att ytterligare reglera behandlingen av databanden. Detta kan ske genom att man inte ger forskarna själva tillgång till urvalsbanden, där de enskilda kan identifieras.

I motion K410 anförs vidare att principen om informerat samtycke är så viktig att den måste gälla också för forskningsregister. Det vore emellertid orimligt att kräva ett godkännande från de studerade vid varje tillfälle data från en enkät används. Detta kan lösas genom att varje studerad individ ger sitt samtycke till att enkätsvaren används för forskningsändamål inom vissa

specificerade ramar under en tid framöver. Information skall enligt motionärerna ges om alla inslag i undersökningen som kan påverka viljan att delta. Det bör också anges ett stoppdatum för avidentifiering. Beträffande longitudinella forskningsprojekt som uteslutande baseras på samkörning av urval ur existerande administrativa register bör absoluta krav vara att de dels prövas av DI enligt samma regler som gäller för samkörning av administrativa register, dvs. med s. k. informerat samtycke, dels uppfyller humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådets etiska regler.

En av utgångspunkterna för DOK:s översyn av användningen av personnummer skall enligt utredningsdirektiven vara att dessa nyttjas som sökbegrepp i ett register eller som kopplingsnyckel vid samkörning av flera personregister. En samkörning kan i sig själv medföra risk för integritetskränkningar, oavsett vilken kopplingsnyckel som används. I 2 § andra stycket 4 datalagen föreskrivs därför att tillstånd av DI i princip krävs för att inrätta och föra personregister som skall innehålla personuppgift som inhämtas från något annat personregister. Bestämmelsen innebär alltså att det normalt fordras tillstånd för samkörning av personregister. Vid tillståndsprövningen skall enligt 3 § andra stycket datalagen särskilt beaktas bl. a. arten och mängden av de personuppgifter som skall ingå i registret samt den inställning till registret som föreligger eller kan antas föreligga hos dem som kan komma att registreras. Lämnar DI tillstånd till samkörning, skall inspektionen enligt 6 § första stycket datalagen meddela särskilda föreskrifter om det behövs för att förebygga risk för otillbörligt intrång i någons personliga integritet. DI kan exempelvis meddela föreskrifter om hur personnummer får användas i ett register eller helt förbjuda viss användning.

Utskottet har vid flera tillfällen ansett motionsyrkanden om samkörning av dataregister besvarade med hänvisning till DOK:s utredningsuppdrag (KU 1984/85:7, 1985/86:5 y, 1986/87:7). Det bör i detta sammanhang erinras om att proposition 1986/87:80 om forskning tar upp vissa etiska frågor (s. 51 f. och bilaga 6 s. 35 ff.). Därvid konstateras att debatten om den samhällsvetenskapliga forskningens etiska problem har blossat upp på nytt under 1986. Regeringen tog då initiativ dels till en överläggning med representanter för DI och forskningen, dels till en utredning hos forskningsrådsnämnden. Nämnden överlämnade hösten 1986 rapporten Etik i forskningsprocessen. Den innehåller en redogörelse för de föreskrifter och regler som för närvarande finns samt för institutioner och organisationer som på olika sätt behandlar forskningsetiska frågor. Enligt nämnden skall för insamling av personuppgifter för forskningsändamål normalt krävas s. k. informerat samtycke, dvs. sådan information skall lämnas att berörda personer kan ta ställning till om de vill medverka i ett forskningsprojekt. Nämnden betonar att forskning inte bör jämställas med myndighetsutövning. Vissa regler som gäller för annan statlig verksamhet bör därför inte gälla forskning. Detta berör bl. a. tillämpningen av offentlighetsprincipen. Nämnden föreslår bl. a. ett system för etikgranskning av forskningsprojekt inom det humanistisk-samhällsvetenskapliga området.

Enligt det föredragande statsrådet berör forskningsrådsnämndens förslag en rad synnerligen viktiga och komplicerade frågor. En av de frågor som aktualiseras i rapporten är den om forskningen skall undantas från de

generella regler som gäller för den statliga verksamheten och hur undantagsreglerna i så fall skall utformas. Enligt statsrådets mening är det inte lämpligt att ta ställning till den organisatoriska utformningen av forskningsetisk prövning innan rättsliga och andra förutsättningar är närmare klarlagda. Frågan bör därför bli föremål för fortsatta överväganden. Statsrådet avser att senare återkomma till regeringen med förslag att tillkalla en särskild utredningsman.

Vid riksdagsbehandlingen av proposition 1986/87:80 avstyrktes motion 1986/87:Ub683 (c), vari begärts att etikregler skall utarbetas för sådan forsknings- och statistikproduktion som baseras på insamlade personuppgifter. Motionärerna tog upp frågor som frivilligt deltagande och samtycke från berörda personer, offentlighetsprincipens tillämpning och prövning genom etikkommittéer. Utbildningsutskottet hänvisade till att frågorna kommer att bli föremål för fortsatta överväganden, såsom redovisas i propositionen (UbU 1986/87:26, s. 37).

I detta sammanhang bör även ett med anledning av den forskningspolitiska propositionen av Bengt Westerberg m. fl. (fp) väckt motionsyrkande som har lämnats över till konstitutionsutskottet tas upp, *motion 1986/87:Ub6 yrkande 8*. Motionärerna välkomnar den aviserade utredningen om den organisatoriska utformningen av forskningsetisk prövning. De begär såvitt nu är i fråga att, i avvaktan på att utredningen genomförts, några nya forskningsregister inte inrättas. Som exempel på register av detta slag nämns det s. k. slutenvårdsregistret och socialdataregistret.

Myndigheters försäljning av personuppgifter samt SPAR

Som tidigare har berörts tar DOK:s andra delbetänkande bl. a. upp myndigheternas försäljning av personuppgifter m. m. Kommittén har föreslagit en lag i ämnet. Lagförslaget innebär ett principiellt förbud för myndigheter att utan riksdagens bemyndigande sälja uppgifter om enskilda personer ur sina personregister. Ett av de register som DOK föreslår att riksdagen skall medge försäljning ur är SPAR. Förslaget har remissbehandlats och bereds för närvarande i regeringskansliet.

I *motion K431* av Anders Björck m. fl. (m), yrkande 6, behandlas försäljning av uppgifter från statliga dataregister. Motionärerna anser det principiellt felaktigt att det offentliga på detta vis säljer delar av enskilda medborgares privatliv, offentlighetsprincipen ger inget stöd för en sådan försäljning. De erinrar om DOK:s förslag om en begränsning av försäljningen ur personregister. De anser emellertid att begränsningen i själva verket innebär en legalisering av nuvarande försäljningsverksamhet. I motionen anförs bl. a. att försäljningen leder till en uppenbar risk att man blandar ihop behovet av uppgifter för myndighetsutövningen med den efterfrågan försäljningen ger och att det finns påtagliga integritetshot i detta. Vidare strider försäljningen mot syftet med datalagens ändamålsparagraf, insamlade personuppgifter skall enbart användas för de ändamål de insamlats för. SPAR-registret och försäljningen ur andra register strider mot denna paragrafs

syfte att skydda den enskildes integritet. Försäljningen ur myndigheters personregister bör därför inte tillåtas.

I *motion K437* av Bengt Kindbom m. fl. (c) anförs att samhället genom försäljning av offentliga uppgifter och adresser från personregister medverkar till en omfattande kommersiell användning av personuppgifter. Därigenom kommer uppgifter insamlade för ett ändamål att användas för ett annat ändamål. Den utveckling som skett när det gäller kommersiell användning av uppgifter ur offentliga register leder till att försäljningsverksamheten bör begränsas. Inkomst från försäljning av personuppgifter får inte vara en grund för att inrätta, förändra eller hålla ett register och inte heller vara en inkomstförstärkning för offentlig verksamhet. De särskilda register som inrättats för försäljning av uppgifter eller där försäljning ingår som en väsentlig del av registrets användning bör enligt motionärerna avvecklas vad gäller den kommersiella verksamheten. DOK bör ges uppdraget att fullfölja ett sådant arbete (yrkande 2).

Även *motion K410* av Bengt Westerberg m. fl. (fp), yrkande 4, gäller myndigheters försäljning av personuppgifter. Motionärerna avvisar det av DOK framlagda förslaget. De anser att regeringen bör avvakta med en proposition i frågan till dess DOK har lämnat ett betänkande om det som måste betraktas som utredningens huvuduppgift, nämligen att klara ut vad som bör gälla för offentlighetsprincipens tillämpning i samband med ADB.

Motion K410, yrkande 5, och motion K431 tar också upp SPAR-registret, vilket föreslås bli nedlagt. Därvid anförs i motion K431 att registret bygger på uppgifter som samlats in för andra ändamål än försäljning samt att det är känsligt från integritetssynpunkt. I motion K410 konstateras att köpare av uppgifter ur registret är bl. a. flera direktreklamföretag. Enligt datalagen är det inte möjligt för privata företag att bygga upp motsvarande register. Statens person- och adressnämnd bör därför läggas ner.

Ett i anslutning till vad som anförs i motion K431 framställt yrkande om att riksdagen hos regeringen begär förslag till avveckling av SPAR har hänvisats till finansutskottet (1986/87:Fi416). Detsamma gäller motion K410 såvitt avser yrkanden om statens person- och adressnämnd (1986/87:Fi401). Finansutskottet har våren 1987 avstyrkt motionsyrkandena. Utskottsmajoriteten anförde bl. a. att riksdagen bör invänta DOK:s slutbetänkande innan slutlig ställning tas till SPAR-nämndens fortsatta verksamhet. M- och fp-ledamöterna reserverade sig, under det att c-ledamöterna avgav ett särskilt yttrande. Riksdagen följde utskottet (FiU 1986/87:15, rskr. 214).

Utskottet har senast hösten 1986, med hänvisning till beredningen i regeringskansliet av DOK:s förslag om reglering i lag av myndigheters försäljning av personuppgifter, avstyrkt motionsyrkanden om reglering av sådan försäljning.

Decentralisering m. m.

I *motion K410* av Bengt Westerberg m. fl. (fp), yrkande 1, begärs en aktionsplan för decentralisering av statliga dataregister. Även *motion K437* av Bengt Kindbom m. fl. (c), yrkande 3, gäller decentralisering av dataregister.

I den senare motionen uttalas att resp. myndigheter bör ges i uppdrag att utarbeta planer för decentralisering till regional och lokal nivå av de stora centrala registren för skatteväsendet, exekutionsväsendet, socialförsäkringssystemet samt statens löne- och redovisningssystem. Därigenom skulle enligt motionärerna ökad säkerhet uppnås. I motion K410 anförs att det från början var ekonomiskt motiverat att välja system med stora centrala register, men att detta motiv knappast finns kvar.

Motion K413 av Paul Lestander m. fl. (vpk) innefattar en begäran om initiativ till offentlig dataservice i kommunerna. Motionärerna anser att tillgången till den databaserade informationen är snedfördelad i samhället. Statliga myndigheter, företag och välbeställda enskilda personer kan ta obegränsad del av denna enorma faktasamling, under det att andra har ingen eller dålig överblick över de nya informationssystemen, vilket utgör ett hot mot demokratin. I motionen anförs att det borde vara en samhällelig angelägenhet att tillhandahålla lättillgängliga terminaler med abonnemang på de viktigaste databaserna. Konsumentupplysning, bibliotek och gymnasieskolor borde kunna samarbeta för att ge allmänheten en offentlig databasservice gratis eller till en låg kostnad.

Alf Svensson (c) föreslår i *motion K435* en försöksverksamhet med "folkets datakontor". I motionen konstateras att en särskild organisation behövs för medborgarnas kontroll av datasamhället. Genom ett nät av datakontor, förlagda till folkbiblioteken och delvis finansierade av staten, kunde olika slags service och information finnas tillgänglig. Som exempel nämns register över dataregister, vissa offentliga handlingar, register över innehavare av offentliga uppdrag samt kalkylhjälpmedel för kontroll av t. ex. slutlig skatt och ATP-poäng.

I regeringens proposition 1984/85:220 (s. 32) angavs en av riktlinjerna för den framtida datapolitiken vara att decentralisera datakraften. Därvid uttalades att, i syfte att fördjupa demokratin och förnya den offentliga sektorn, datatekniken bör användas för att förbättra medborgarnas tillgång till information, förbättra kvaliteten på service till medborgarna samt förbättra effektiviteten i den offentliga verksamheten. Vid riksdagsbehandlingen avstyrktes motioner om strukturplaner för decentralisering av dataverksamheten inom den civila förvaltningen, bl. a. beträffande det statliga löneutbetalningssystemet SLÖR. Därvid hänvisades till pågående arbete med decentralisering (FiU 1985/86:5). I budgetpropositionen 1987 (prop. 1986/87:100, bilaga 15) anförs bl. a. att inriktningen på användningen av ADB i statsförvaltningen syftar till en delegering till och ett ökat ansvarstagande för myndigheterna. Som ett led i försöksverksamheten med treåriga budgetramar föreslås att vissa av försöksmyndigheterna får egna investeringsramar för anskaffning av ADB-utrustning. Decentraliseringsarbetet i statsförvaltningen har vidare flera syften. Ett sådant är att förbättra möjligheterna för utsatta regioner att utveckla nya näringar, bl. a. genom insatser för kommunikationer, utbildning och tekniskspridning. Som ett led i detta arbete har Statskonsult AB fått i uppdrag att utreda förutsättningarna för att bygga upp ett regionalt ADB-stödcentrum i Sundsvall. Centrumet bör vara en gemensam regional resurs i första hand för den offentliga förvalt-

ningen och i andra för näringslivet i regionen. Centrumets verksamhet bör bedrivas i nära kontakt med högskolor och andra utbildningsorgan. Ett annat viktigt syfte med decentraliseringsarbetet är enligt budgetpropositionen att pröva möjligheterna att överföra verksamheter och funktioner från centrala verk i Stockholmsregionen till regionala och lokala myndigheter eller myndighetsdelar.

De sammanlagda drift- och utredningskostnaderna för den administrativa användningen av ADB i statsförvaltningen uppgår till drygt 3 miljarder kronor per år. Användningen ökar successivt. I budgetpropositionen för 1987 sägs att en fortsatt decentralisering av system- och datorkraftstrukturer präglar inriktningen av ADB-användningen. En ökad standardisering förbättrar förutsättningarna för denna decentralisering, för delegering av ansvar samt för en ökad effektivitet. Vidare uttalas att en fortsatt satsning på småskalig ADB-teknik för gemensamma basfunktioner och myndighetsspecifika tillämpningar, det s. k. basdatorkonceptet, samt på teknikupphandling av programvaror för småskalig ADB-användning bidrar till ökad standardisering och effektivitet.

Statlig informationsförmedling togs upp i proposition 1984/85:225 om statsförvaltningens användning av ADB m. m. (s. 25 ff.). Där konstaterades att det finns stora informationsmängder inom olika fackområden i databaser. Vidare berördes frågan hur statsförvaltningen skall kunna utnyttja databastekniken för att förbättra servicen till medborgarna och öka effektiviteten. Statskontoret har fått i uppdrag att i samarbete med delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI) göra en översyn av möjligheterna att bättre utnyttja de statliga dataregister som har karaktär av informationsdatabaser. I februari 1987 avgav statskontoret en lägesrapport om informationsdatabaser. Förutom utbudet av sådana databaser inventerades synpunkter och frågeställningar kring efterfrågan samt de behov som olika användare har. I det fortsatta arbetet kommer rationalisering, samordningsinsatser samt användarfrågor, bl. a. medborgarnas insyn och inflytande, att behandlas.

Informationsfrågor har tagits upp i direktiven till DOK (Dir. 1984:48). Där konstateras att lagring och spridning av information via tryckta publikationer kommer att minska i framtiden. Informationen blir då tillgänglig enbart genom datasökning. Kommittén har fått i uppdrag också att pröva om den angivna utvecklingen motiverar särskilda åtgärder från statens sida för att garantera medborgarnas tillgång till information. Utskottet avstyrkte hösten 1984 ett motionsyrkande av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) om allmänt tillgängliga informationscentraler t. ex. på post och bibliotek (KU 1984/85:7). Utbudet av samhällsinformation m. m. berördes vid det förra riksmötet med anledning av en motion av Bengt Harding Olson (fp). Han föreslog en utredning om s. k. folkterminaler, dvs. allmänt spridda terminaler i form av ett datasystem som baserar sig på en terminal per telefon. Trafikutskottet ansåg att motionärens målsättning inte torde kunna uppnås utan någon form av subventioner, vilket utskottet inte fann motiverat och avstyrkte motionen (TU 1986/87:17, rskr. 212).

I enlighet med vad som angavs i proposition 1984/85:220 om datapolitik inrättade regeringen 1986 en statsrådsgrupp för datafrågor. Den har till

uppgift att bereda långsiktiga och övergripande datafrågor. Gruppen skall senast den 31 augusti varje år lämna regeringen en redogörelse för sin verksamhet under det föregående budgetåret.

Offentlighet och sekretess

I *motion K431* av Anders Björck m. fl. (m) berörs sekretessfrågor. Motionärerna tar upp utlämnande av uppgifter bl. a. från sjukvården till olika centrala register. De anser att formerna för skyddet av sekretessbelagd information på data bör diskuteras samt begär att regeringen vidtar åtgärder för att försäkra sig om att myndigheternas hantering av sekretessbelagd information även i praktiken stämmer med sekretesslagens förpliktelser (yrkande 1). I det sammanhanget noteras även att tillämpningen av offentlighetsprincipen har betydelse från sårbarhetssynpunkt, vilka frågor också tas upp i motionen samt har hänvisats till försvarsutskottet (1986/87:Fö408).

Journalutredningen har i sitt huvudbetänkande Patientjournalen (SOU 1984:73) lämnat en utförlig redovisning av frågor som rör integritet och sekretess inom hälso- och sjukvården. I betänkandet förordas en klargörande tolkning av vad begreppet självständig verksamhetsgren i sekretesslagen (1980:100) innebär för hälso- och sjukvården. Utredningen har uppmärksammat de särskilda integritets- och sekretessfrågor som uppkommer vid dataregistrering av personuppgifter inom hälso- och sjukvården. Den har bl. a. pekat på att den rättsliga regleringen av tillgängligheten till uppgifter i landstingens s. k. patientdatabaser är oklar och att möjligheterna för bl. a. de centrala myndigheterna att få del av uppgifter ur baserna behöver regleras. Sedan betänkandet remissbehandlats och behovet av klargöranden i frågor som rör integritet och sekretess inom hälso- och sjukvården vitsordats av flertalet remissinstanser överlämnade regeringen, såsom tidigare nämnts, våren 1985 delar av journalutredningens betänkande och annat underlag till DOK för att övervägas i kommitténs arbete.

DOK har behandlat frågan i sitt första betänkande. Även DOK anser att rättsläget är oklart när det gäller socialstyrelsens tillgång till patientuppgifter hos landstingen för forsknings- och statistikändamål. Kommittén har föreslagit en ändring i sekretesslagen som uttryckligen anger att uppgifter får lämnas till bl. a. socialstyrelsen för forskning och statistikframställning utan hinder av reglerna om sekretess på hälso- och sjukvårdens område. DOK:s betänkande har remissbehandlats och bereds i nu aktuella delar inom regeringskansliet.

I *motion K431*, yrkande 2, begärs att besvärsrätten för enskild vid utlämnande av uppgift ses över. Motionärerna anser att en besvärsrätt för den registrerade bör övervägas. Denne, som lämnat uppgifter i tron att de stannade hos myndigheten, skulle därigenom kunna få utlämnandet prövat av en annan instans än den myndighet som lämnar ut uppgiften.

Vid mitten av 1970-talet ändrades första gången tryckfrihetsförordningens bestämmelser så att i princip samma regler gäller för ADB-upptagningar och andra tekniska upptagningar som för handlingar i ordets ursprungliga mening. Sekretesslagen kompletterades 1982 med regler i 15 kap.

9—13 §§ om ADB-upptagningar. En bestämmelse i 15 kap. 9 § sekretesslagen medför t. ex. att myndigheter som i sin verksamhet använder ADB skall ordna denna med beaktande av den i TF stadgade rätten att ta del av allmänna handlingar. Med vissa undantag föreligger rätt att föra talan mot ett beslut varigenom en myndighet har avslagit en begäran att få ta del av en handling. Denna rätt tillkommer endast den som har framställt begäran. Den som anser sig bli lidande på att en handling lämnas ut kan däremot inte överklaga ett beslut om utlämnande.

I förarbetena till nytt 2 kap. TF (prop. 1975/76:160, s. 203 f.) berördes den fråga om besvärsrätt som motion K431, yrkande 2, tar upp. Det föredragande statsrådet uttalade bl. a. följande. Enligt gällande rätt är det bara sökanden som har klagorätt i utlämnandefrågor. I och för sig talar t. ex. intresset att motverka otillbörligt intrång i personlig integritet för att den som kan lida skada av att en handling lämnas ut tillerkänns klagorätt. I så fall skulle, som bl. a. regeringsrätten påpekar, inte som för närvarande behöva befaras att lägre instanser "för säkerhets skull" vägrar utlämnande i tveksamma fall. En andra fördel skulle, som också framhålls av några remissinstanser, vara att prejudikatutbildningen skulle kunna bli mer allsidig. Justitieministern erinrade också om att en tidigare utredning hade föreslagit besvärsrätt även för den som ansåg sig lida skada genom bifall till en framställning om utlämnande, men frånfallit förslaget i sitt slutbetänkande. Motiveringen då var främst att en sådan besvärsrätt, för att inte vara meningslös, förutsatte att myndighet skulle kunna förordna interimistiskt att handlingen inte fick utlämnas. Denna möjlighet skulle å andra sidan kunna utnyttjas i förhalningssyfte. Efter att ha konstaterat att den föreliggande utredningen och flertalet remissinstanser höll fast vid gällande rätt, uttalade justitieministern att även enligt hans mening starka skäl talade mot en utvidgning av klagorätten till att gälla andra personer än sökanden. De i och för sig beaktansvärda fördelar som skulle tänkas följa med en sådan utvidgning kunde inte uppväga de nackdelar som skulle bli oundvikliga. Justitieministern ansåg det uppenbart att utvidgningen skulle kunna äventyra vad som ofta har avgörande betydelse när offentlighetsprincipen skall tillämpas, nämligen att prövningen sker snabbt, och var därför inte beredd att föreslå att annan än den som har begärt att få ut handlingen gavs rätt att klaga. I proposition 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m. m. uttalades att de skäl som anförts mot en utvidgad klagorätt alltjämt var bärande (s. 363).

Utskottet behandlar i detta sammanhang den med anledning av proposition 1986/87:151 om ändringar i tryckfrihetsförordningen m. m. väckta *motionen 1986/87:K121* av Margitta Edgren (fp). I propositionen föreslås bl. a. att principen om allmänna handlingars offentlighet ges ett vidare tillämpningsområde utanför myndighetssektorn. Motionären har inte något att invända mot detta, men pekar på problem för den som är hänvisad till dataterminaler för att få fram önskad information, särskilt som sekretessbelagda och offentliga uppgifter ofta lagras blandat i databaser. Därför framhålls det angelägna i att myndigheternas dataprogram utformas under beaktande av tillgängligheten till icke sekretessbelagda uppgifter i dataregister samt att myndigheter i större utsträckning än hittills tillhandahåller

allmänheten särskilda terminaler för att ta del av uppgifter i dataregister.

I anslutning till motion K121 finns anledning att erinra om 2 kap. 12 § TF vad gäller utlämnande av allmänna handlingar då offentliga uppgifter förvaras tillsammans med sekretesskyddade. Kan en handling inte tillhandahållas utan att sådan del av denna som inte får lämnas ut röjs, skall den i övriga delar göras tillgänglig, t. ex. i avskrift eller kopia. Det förhållandet att sekretessbelagda uppgifter blandats med offentliga får således inte åberopas till stöd för att inte lämna ut en handling i de delar den är offentlig. I sekretesslagen finns som nämnts närmare bestämmelser om ADB-upptagningar.

Skadestånd och information

I *motion K410* av Bengt Westerberg m. fl. (fp), yrkande 2, begärs en översyn av 23 § datalagen i syfte att få till stånd en striktare tillämpning av skadeståndsregeln. Motionärerna anför bl. a. att bestämmelsen inte tillämpats såsom lagstiftaren avsett samt att ersättning har lämnats ut i få fall och med små belopp. Yrkande 3 i samma motion gäller rätten att få ett utdrag eller ett registerbesked enligt 10 § datalagen. Enligt motionen ger utdragen ofta torftig information om varför man finns eller inte finns i ett visst register, för vilka ändamål registret används osv. Den registrerade kan inte alltid med ledning av utdraget avgöra om registret är korrekt. Det är viktigt att utbytet av utdragen blir så stort som möjligt för de registrerade. Motionärerna erinrar om att DI i sina råd vid tillämpningen av datalagen bl. a. uttalat att i registerbeskedet även bör ingå överskådlig och lättillgänglig information om den registeransvariges ADB-verksamhet samt en beskrivning såväl av dess omfattning som av personregistrets ändamål och användning. En bestämmelse av motsvarande innebörd bör enligt motionärerna tas in i 10 § datalagen.

Yrkanden motsvarande de nu berörda i motion K410 har tidigare avstyrkts, vad gäller frågan om information med hänvisning till att DI meddelat råd i ämnet samt vad gäller skadestånd under erinran om DOK:s arbete (FiU 1985/86:5, KU 1985/86:5 y). Den nu föreliggande propositionen 1986/87:116 innebär, såsom tidigare redovisats, att datalagens skadeståndsregel revideras.

Instans för överklagande

Motion K431 av Anders Björck m. fl. (m) betonar vikten av att DI har den tyngd som datalagen förutsätter. Enligt motionärerna har regeringen under de senaste åren försvagat inspektionens ställning, bl. a. genom att vid överklaganden gå emot dess beslut. I motionen uttalas att prövningen av DI:s beslut bör ske strikt enligt datalagen utan politiska avvägningar. Regeringsrätten och inte regeringen bör därför vara överklagandeinstans (yrkande 5).

Vid datalagens tillkomst uttalade det föredragande statsrådet att vissa

skäl, bl. a. sambandet med offentlighets- och sekretessreglerna, talade för att DI:s beslut skall kunna överklagas hos regeringsrätten. Avgörandena bedömdes emellertid till huvudsaklig del vara av sådan natur att de inte lämpligen borde prövas av domstol. Det är enligt vad som också uttalades i första hand fråga om att avgöra hur man bäst skall förebygga riskerna för otillbörligt intrång i personlig integritet. Vidare måste i vissa fall en avvägning ske mot samhällsekonomiska intressen. Med hänsyn härtill borde talan mot DI:s beslut föras hos regeringen (prop. 1973:33 s. 150).

Utskottet har tidigare uttalat att det ofta finns ett betydande politiskt inslag i den bedömning som måste göras vid en överprövning av DI:s beslut och att det därför är motiverat att behålla regeringen som instans för överklagande (KU 1984/85:7, 1985/86:5 y och 1986/87:7) samt avstyrkt motionsyrkanden om att regeringsrätten och inte regeringen skall vara överklagandeinstans i frågor rörande datalagen.

Utskottet

Integritetsskyddet på dataområdet har sedan tidigt 1970-tal rönt betydande uppmärksamhet såväl i riksdagen och den allmänna debatten i övrigt som i omfattande utredningsarbeten. Den enskildes integritet inte bara på dataområdet har diskuterats särskilt intensivt t. ex. i samband med olika forskningsprojekt samt med anledning av uppmärksammade händelser som gäller sekretessen på hälso- och sjukvårdsområdet. Det framstår som en allt svårare uppgift att väga två mot varandra stående starka intressen, nämligen en vidsträckt tillämpning av offentlighetsprincipen och den enskildes behov av en privat, fredad sektor.

Det utredningsarbete kring integritetsskyddet på dataområdet som har pågått nästan kontinuerligt sedan datalagen trädde i kraft i etapper 1973 och 1974 bedrivs för närvarande inom data- och offentlighetskommittén (DOK) där de fem riksdagspartierna finns företrädda. DOK har fått i uppgift att inom vida ramar se över personnummeranvändningen och andra frågor om integritetsskydd såsom samkörningar av ADB-baserade personregister. Viktiga ämnen i övrigt för utredningen är s. k. massuttag av uppgifter ur dataregister och andra problem som offentlighetsprincipen anses föra med sig i fråga om dataregister samt olika sekretessfrågor.

DOK har avgett fyra delbetänkanden. I det första betänkandet lämnades *förslag om ändringar i datalagen* på ett par punkter, dels förbättrade möjligheter till rättelse av oriktiga uppgifter, dels reviderade skadeståndsregler. I dessa hänseenden har utredningsarbetet legat till grund för de regeringsförslag riksdagen nu har att ta ställning till. Den kritik som riktats mot propositionens förslag i motion K117 yrkande 1 innebär krav på en ännu vidare rättelseskyldighet. I denna del erinrar utskottet om att lagförslaget (8 §) innebär en presumtion för att rättelse skall ske. Rättelse får underlåtas endast i de undantagsfall då det står helt klart att detta kan ske utan otillbörligt intrång i den personliga integriteten. I enlighet med strävandena att stärka integritetsskyddet på dataområdet är det viktigt att slå fast att innebörden av förslaget är att felaktigheter som rör sakförhållanden undantags-

löst skall leda till en korrigering, i vart fall om det har begärts av den registrerade. Det är för utskottet angeläget att betona vikten av en vidsträckt tolkning av när en oriktig uppgift skall anses medföra ett otillbörligt intrång och att den bedömningen sker med inlevelse i den registrerades situation.

Med dessa uttalanden — som givetvis äger motsvarande tillämpning för missvisande uppgifter — finner utskottet att kravet i motion K117 yrkande 1 i allt väsentligt har tillgodosetts vad gäller rättelse, ändring eller uteslutning av oriktiga uppgifter i dataregister, till följd varav yrkandet avstyrks.

Vad härefter gäller ordningen med en kontaktperson vill utskottet, i enlighet med vad som förs fram i motion K117 yrkande 2, i klarhetens intresse stryka under vad som redan sagts ut i propositionen om ansvaret enligt datalagen för kontaktpersonens verksamhet. Detta ansvar vilar således på den registeransvarige och inte på kontaktpersonen, detta även om den senare inte är anställd hos den som har ansvaret för registret. Yrkandet i motion K117 i nu berörd del avstyrks.

I motion K118 tas i anslutning till de nya reglerna om rättelse upp frågan om dokumentation av rättelseåtgärder. Denna fråga har övervägts inom ramen för DOK:s arbete (SOU 1986:24 s. 34 f.). Därvid erinrades om att datainspektionen (DI) har rekommenderat att uteslutning av felaktiga uppgifter skall dokumenteras om det gäller integritetskänsliga uppgifter. Utredningen och det föredragande statsrådet (prop. s. 13) intog samma ståndpunkt. Det finns inte underlag för utskottet att frångå den bedömningen. Utskottet får för egen del understryka vikten av att rutinerna för rättelser är sådana att DI:s rekommendation kan efterlevas. Om olägenheter i det hänseende motionären tagit upp visar sig föreligga, så får frågan om en lagreglering beträffande dokumentation av rättelser tas under förnyat övervägande. Utskottet, som således inte för närvarande finner anledning att föreslå en ändring i datalagen på denna punkt, avstyrker med det anförda motion K118.

Innan utskottet går in närmare på de övriga motionerna bör erinras om att propositionens förslag anges utgöra en etapp i det inledda arbetet med att stärka skyddet för den enskildes integritet. I DOK:s övriga delbetänkanden — som är på remiss eller bereds i regeringskansliet — behandlas frågor som tagits upp i motionerna. Här kan nämnas sekretess inom hälso- och sjukvården samt myndigheters försäljning av uppgifter ur ADB-register. DOK har också föreslagit en grundlagsreglering till värn för den personliga integriteten. I det senaste delbetänkandet — Integritetsskyddet i informationssamhället 4 (SOU 1987:31) — diskuteras främst behovet av en begränsning av personnummeranvändningen i databaserade personregister. Vidare berörs bl. a. samkörning, offentlighets- och sekretessfrågor, massuttag för kommersiella ändamål från offentliga register samt forsknings- och statistikregister. Utredningsarbetet fortsätter bl. a. med en undersökning av offentlighetsprincipen och informationsteknologin. DOK kommer i sitt slutbetänkande att återkomma till dessa frågor.

Utskottet har tidigare uttalat att datateknikens användning skall utformas med full respekt för den enskildes personliga integritet (KU 1985/86:5 y och 1986/87:7). I avvaktan på resultatet av det pågående utredningsarbetet och vissa datafrågors beredning i regeringskansliet är de nu fram-

lagda lagförslagen ägnade att stärka skyddet för den personliga integriteten. Förslagen tillstyrks således med det anförda, varigenom även motion K410 yrkande 2 om en striktare tillämpning av datalagens skadeståndsregel får anses ha tillgodosetts. Utskottet vill dock säkerställa att de registeransvariga får erforderlig tid på sig för att utarbeta nya rättelserutiner m. m. Denna förberedelsetid bör, såsom uttalats i propositionen, vara förhållandevis lång. Utskottet förordar därför, med ändring av regeringens förslag i denna del, att ändringarna i datalagen träder i kraft den 1 april 1988.

De under den allmänna motionstiden 1987 väckta yrkandena om *personnummeranvändning* — motion K401 yrkandena 1 och 2 — omfattas av de överväganden som DOK har presenterat i sitt senaste delbetänkande. De frågor om *samkörning m. m.* som har tagits upp i motionerna K431 yrkande 4 och K410 yrkande 6 faller också inom ramen för DOK:s utredningsarbete. Detsamma gäller *myndigheters försäljning av personuppgifter* samt *statens person- och adressregister (SPAR)*, motionerna K431 yrkande 6, K437 yrkande 2 och K410 yrkande 5.

Det bör här erinras om att DOK entydigt har uttalat sig för en reglering av användningen av personnummer. Utredningen har valt att lägga fram två alternativa förslag, båda med syftet att begränsa denna användning (SOU 1987:31, s. 133 ff.). Utredningen har vidare i samma betänkande (s. 116 ff.) erinrat om att samkörningar som ger ett nytt register i regel kräver författningsstöd eller tillstånd enligt datalagen. Därutöver kan DI meddela föreskrifter i ämnet. Efter att ha diskuterat möjligheterna att i datalagen närmare reglera samkörningar stannar DOK vid att betona vikten av att DI vidmakthåller sin praxis vad gäller tillstånd till samkörningar. Därvid framhålls att det är viktigt att mycket höga krav ställs på den registeransvariges motivering till behovet av att samköra uppgifter. Utredningen konstaterar slutligen att den kan få anledning att återkomma till behovet av åtgärder i sitt slutbetänkande. Vad gäller myndigheters försäljning av personuppgifter m. m. föreligger som tidigare redovisats redan ett lagförslag från DOK (SOU 1986:46), vilket bereds i regeringskansliet.

Utskottet har såsom nämnts tidigare uttalat sig om vikten av att integritetsskyddet på dataområdet tillgodoses. De svåra avvägningar som här måste göras vinner enligt utskottets mening på en samlad genomlysning. Motionsyrkanden motsvarande de nu aktuella har för övrigt hösten 1986 avstyrkts eller ansetts besvarade med hänvisning till det pågående utredningsarbetet (KU 1986/87:7). Vad särskilt gäller integritetsproblem i samband med forskningsregister bör även beaktas att dessa berörts i samband med riksdagens behandling av den forskningspolitiska propositionen (prop. 1986/87:80). Därvid hänvisades till en aviserad utredning om forskningsetiska frågor (UbU 1986/87:26). Vid dessa förhållanden framstår det inte som meningsfullt att — utöver vad som sagts om värdet av inriktningen av det pågående lagstiftningsarbetet — föregripa DOK:s arbete, som befinner sig i en slutfas, eller beredning i regeringskansliet. Utskottet finner därför inte heller nu anledning att ta några initiativ till följd av motionsyrkandena, vilka därför avstyrks.

I motion K410 yrkande 4 begärs att DOK:s *förslag om myndigheters försäljning av personuppgifter* inte skall föranleda någon proposition, utan att

DOK:s slutbetänkande bör avvaktas. Även om det ligger i linje med utskottets bedömning att en samlad genomlysning bör ligga till grund för överväganden i grundläggande frågor på dataområdet, så kan det finnas ämnen vilka, i likhet med förslagen i proposition 1986/87:116, kan behandlas för sig. Utskottet vill således inte genom något uttalande i denna del redan nu ta ställning i en fråga som bereds i regeringskansliet. Motionsyrkandet avstyrks.

Motion K232 yrkande 8 gäller ett *moratorium för nya eller utökade dataregister m. m.* Ett liknande yrkande framställs i motion Ub6 yrkande 8. Utskottet har tidigare funnit att det knappast är möjligt eller ens lämpligt att generellt "låsa" tillämpningen av datalagen och hithörande lagstiftning eller ny lagstiftning under en längre tid. Samtidigt uttalades att utskottet förutsätter att såväl regeringen som övriga tillämpande myndigheter noggrant bevakar integritetsproblemen (KU 1985/86:5 y och 1986/87:7). Det finns anledning att på nytt understryka vikten av dessa uttalanden. Enligt utskottet är det vidare angeläget att översynen av datalagstiftningen fullföljs snarast möjligt. Mot denna bakgrund har utskottet inte funnit anledning att ta något initiativ till följd av motionsyrkandena, vilka därför avstyrks.

I motion K431 yrkande 3 reses krav på *begränsningar av uppgiftslämnandet.* Vidare begärs att regeringen sätter till en delegation med uppgift att föreslå minskningar i medborgarnas uppgiftsskyldigheter. Såväl konstitutionsutskottet som finansutskottet har vid flera tillfällen framhållit att det självfallet bör vara en utgångspunkt för alla myndigheter att så långt möjligt begränsa uppgiftsinsamlandet (KU 1984/85:29 och 1986/87:7, FiU 1984/85:6 y och 1985/86:5). DOK har i sitt senaste delbetänkande förordat att, utöver den registerlagstiftning som redan finns, särskilda registerlagar skall reglera verksamheten för vissa register. Förslaget gäller register med kvalificerat känsliga uppgifter som får en inte obetydlig spridning. Utredningens förslag gäller därför register hos socialstyrelsen, landstingen, riksförsäkringsverket och försäkringskassorna samt kommunernas register inom socialtjänsten och skolhälsovården. Den fortsatta beredningen av DOK:s förslag i denna del bör avvaktas. Någon åtgärd bör därför inte vidtas med anledning av motionsyrkandet, vilket således avstyrks.

I motion K431 yrkande 7 vidgas integritetsdebatten att även omfatta frågan om ett lagstadgat *skydd för företagens integritet.* Det förtjänar här erinras om att vid datalagens tillkomst uttalade det föredragande statsrådet att det var mest angeläget att trygga den enskildes behov av integritet. Det bör också nämnas att Europarådet vid utarbetandet av sin konvention om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter ansett att "privacy" är något som endast kan tillkomma fysiska personer. Utskottet är visserligen medvetet om att företagen har behov av ett skydd i olika sammanhang, främst från ekonomiska och konkurrensmässiga synpunkter. Hittills har emellertid detta behov tillgodosetts genom regler i brottsbalken, sekretesslagstiftningen och speciallagstiftning, t. ex. lagen om illojal konkurrens. Mot bakgrund av det anförda kan utskottet inte finna att det för närvarande föreligger anledning utvidga det inledda arbetet med att stärka integritetsskyddet på dataområdet i det hänseende som nu är aktuellt och avstyrker därför motionsyrkandet.

Två särskilda *sekretessfrågor* tas upp i motion K431. Vad först gäller yrkande 1 om utlämnande av uppgifter bl. a. inom sjukvårdsområdet bör det slås fast att de problem motionärerna berör inte i sig är en följd av att uppgifter samlas i ADB-stödda personregister. DOK har emellertid i sitt första delbetänkande (SOU 1986:24) utförligt behandlat patientuppgifter i sådana register. Där konstateras att sekretesslagens regler till skydd mot uppgiftslämnande har förbisetts i vissa fall. Utredningen har därför föreslagit en ändring i sekretesslagen som innebär en åtstramning beträffande utlämnande av patientuppgifter för administrativa ändamål i förhållande till vad som sker i dag. Förslaget bereds för närvarande i regeringskansliet. DOK har vidare, i enlighet med sina direktiv, tagit upp sekretesslagstiftningens tillämpning. I sitt senaste betänkande (s. 125) uttalar kommittén att den diskussion som har förts om utvidgad sekretess aktualiserar grundläggande frågor om offentlighetsprincipens utformning. Vidare sägs att med hänsyn strikt till den enskildes integritetsintresse finns det behov av strängare sekretessregler än de nuvarande för datalagrade personuppgifter. När även de värden som finns i offentlighetsprincipen tas med i bedömningen blir det emellertid fråga om en mycket besvärlig gränsdragning. DOK har förklarat sig ämna återkomma till denna fråga i sitt slutbetänkande. Mot denna bakgrund finner utskottet inte tillräcklig anledning att nu ta något initiativ i denna del. Motionsyrkandet avstyrks således.

Den andra i motion K431 behandlade sekretessfrågan (yrkande 2) är om den registrerade skall kunna överklaga ett beslut att lämna ut uppgifter om honom. De skäl för och emot den nuvarande ordningen, som endast ger den som har begärt utlämnandet rätt att överklaga ett beslut att vägra lämna ut uppgifter, har belysts ingående senast i samband med sekretesslagens tillkomst. Därvid befanns de i och för sig beaktansvärda fördelarna med en utvidgad rätt till överklagande inte kunna uppväga de nackdelar som skulle bli oundvikliga. Det betonades att en sådan utvidgning skulle äventyra vad som oftast har avgörande betydelse när offentlighetsprincipen skall tillämpas, nämligen att prövningen sker snabbt. DOK har i sitt senaste delbetänkande (s. 125) uttalat att en effektivare tillsyn över sekretesslagstiftningen och en förbättrad garanti mot, som det uttrycks, slapp tillämpning av densamma eventuellt skulle kunna åstadkommas med en klagorätt för den registrerade. Utredningen anser emellertid att det knappast går att motivera krav på en utvidgad rätt att överklaga beslut enbart med utgångspunkt i de begränsade erfarenheter av sekretesslagens tillämpning som kommittén har gjort. Frågan bör emellertid enligt DOK:s majoritet övervägas på nytt i samband med en framtida översyn av sekretesslagen. Utskottet får för egen del ansluta sig till den bedömningen och avstyrker motionsyrkandet.

Av 15 kap. 9—10 §§ sekretesslagen följer att myndigheters ADB-behandling skall ordnas med beaktande av rätten att ta del av allmänna handlingar och det intresse som enskilda kan ha av att själva utnyttja t. ex. en terminal för detta ändamål. Sådan skyldighet föreligger givetvis inte beträffande sekretessbelagda uppgifter. Detta kan, som framhålls i motion K121, innebära att det behövs särskilda rutiner för att vid framtagning skilja offentligt material från sekretessbelagt. *ADB-registers tillgänglighet* beror även av andra förhållanden, t. ex. om myndigheten har en s. k. presentationsterminal för enskilda. Det är redan i lagstiftningens förarbeten förutsatt att hän-

synen till den nu berörda aspekten på offentlighetsprincipen måste vägas mot andra intressen, bl. a. tekniska och ekonomiska faktorer. Såsom utskottet tidigare uttalat måste det — för de myndigheter där behoven föreligger — med nödvändighet bli fråga om en successiv utveckling (KU 1981/82:21, s. 6). Utskottet, som delar motionärens uppfattning om det angelägna i att enskilda själva kan ta del av ADB-baserade offentliga uppgifter i allmänna handlingar i så vid omfattning som möjligt, har inte tillgång till några närmare uppgifter om hur den berörda avvägningen har utfallit i praktiken. Olika aspekter på offentlighetsprincipens tillämpning ingår emellertid enligt vad utskottet erfarit i ett särskilt projekt inom ramen för det utredningsarbete som bedrivs inom DOK. När resultatet av dessa undersökningar föreligger kan det finnas anledning att på nytt ta upp frågan. I avvaktan på detta är det enligt utskottets mening inte för närvarande påkallat att riksdagen gör något ytterligare uttalande. Med det anförda får motion K121 anses vara besvarad.

I 10 § datalagen föreskrivs att den registeransvarige på begäran av enskild skall underrätta denne antingen om innehållet i en personuppgift som ingår i ett personregister och som innefattar upplysning om honom eller om att sådan uppgift inte förekommer i registret. Denna rätt till *registerbesked* är en viktig del i den enskildes möjligheter att kontrollera ett registers innehåll och uppgifternas riktighet. I anslutning till bestämmelsen i 10 § datalagen har DI meddelat råd om vad ett registerbesked bör innehålla och hur det bör utformas. Utskottet, som erinrar om att registerbeskeden enligt huvudregeln skall lämnas utan kostnad för den registrerade, anser nu liksom när motsvarande fråga tidigare var uppe att datalagen inte behöver kompletteras på sätt som föreslagits i motion K410. På grund av det anförda avstyrks motionens yrkande 3.

Enligt motion K431 yrkande 5 bör regeringsrätten och inte regeringen vara *instans för överklagande i frågor rörande datalagen.* Utskottet har tidigare uttalat att det ofta finns ett betydande politiskt inslag i den bedömning som måste göras vid en överprövning av datainspektionens beslut och att det därför är motiverat att behålla regeringen som överklagandeinstans (KU 1984/85:7, 1985/86:5 y och 1986/87:7). Utskottet har fortfarande samma uppfattning och avstyrker därför motionsyrkandet.

En av riktlinjerna för den framtida datapolitiken är att *decentralisera datorkraften.* Med hänsyn till det pågående arbetet med detta samt riksdagens tidigare ståndpunkt i dessa frågor anser utskottet att det inte heller nu finns anledning att upprätta några särskilda planer för en sådan decentralisering. Med stöd av det anförda avstyrks motionerna K410 yrkande 1 och K437 yrkande 3. Vad slutligen gäller de i motionerna K413 och K435 framlagda förslagen om *offentlig databasservice* vill utskottet erinra om att förbättrad service och information utgör ett annat led i riktlinjerna för datapolitiken. Inom Härnösands kommun pågår ett antal aktiviteter för att med hjälp av telekommunikation och datorbaserade informationssystem bättre tillgodose medborgarnas behov av informationstjänster samt förenkla informationsutbytet mellan myndigheter. Ett informellt arbete bedrivs i samverkan mellan bl. a. länsstyrelsen, försäkringskassan, länsarbetsnämnden och landstinget kring en förstudie rörande förstärkning av den lokala infor-

mationsspridningen och användningen av datatjänster. Vidare prövar statskontoret för närvarande möjligheterna att bättre utnyttja de statliga dataregister som har karaktär av informationsdatabaser. Dessa och andra överväganden på området bör inte föregripas. Utskottet är därför inte heller berett att tillstyrka dessa motionsyrkanden.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *rättelse i personregister*

att riksdagen med bifall till proposition 1986/87:116 i denna del och med avslag på motion 1986/87:K117 yrkande 1 antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i 8 § första stycket datalagen (1973:289),

2. beträffande *kontaktperson*

att riksdagen avslår motion 1986/87:K117 yrkande 2,

3. beträffande *dokumentation av rättelser*

att riksdagen avslår motion 1986/87:K118,

4. beträffande *propositionen i övrigt*

att riksdagen med bifall till propositionen i dessa delar förklarar motion 1986/87:K410 yrkande 2 besvarad och antar de genom propositionen framlagda förslagen till lag om ändring i datalagen i den mån förslagen inte omfattas av vad utskottet hemställt ovan under punkt 1, dock med den ändring att lagen skall träda i kraft den 1 april 1988,

5. beträffande *personnummeranvändning*

att riksdagen avslår motion 1986/87:K401 yrkandena 1 och 2,

6. beträffande *samkörning m. m.*

att riksdagen avslår motionerna 1986/87:K410 yrkande 6 och 1986/87:K431 yrkande 4,

7. beträffande *myndigheters försäljning av personuppgifter*

att riksdagen avslår motionerna 1986/87:K431 yrkande 6 och 1986/87:K437 yrkande 2,

8. beträffande *statens person- och adressregister*

att riksdagen avslår motion 1986/87:K410 yrkande 5,

9. beträffande *förslag om myndigheters försäljning av personuppgifter*

att riksdagen avslår motion 1986/87:K410 yrkande 4,

10. beträffande *moratorium för nya eller utökade dataregister m. m.*

att riksdagen avslår motionerna 1986/87:K232 yrkande 8 och 1986/87:Ub6 yrkande 8,

11. beträffande *begränsningar av uppgiftslämnandet*

att riksdagen avslår motion 1986/87:K431 yrkande 3,

12. beträffande *företagens integritetsskydd*

att riksdagen avslår motion 1986/87:K431 yrkande 7,

13. beträffande *sekretessfrågor*

att riksdagen avslår motion 1986/87:K431 yrkandena 1 och 2,

14. beträffande *ADB-registers tillgänglighet*
att riksdagen förklarar motion 1986/87:K121 besvarad med vad utskottet har anfört,

15. beträffande *registerbesked*
att riksdagen avslår motion 1986/87:K410 yrkande 3,

16. beträffande *instans för överklagande i frågor rörande datalagen*
att riksdagen avslår motion 1986/87:K431 yrkande 5,

17. beträffande *decentralisering av datorkraften*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:K410 yrkande 1 och 1986/87:K437 yrkande 3,

18. beträffande *offentlig databasservice*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:K413 och 1986/87:K435.

Stockholm den 8 oktober 1987

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Kurt Ove Johansson (s), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Anita Modin (s), Börje Stensson (fp), Torgny Larsson (s), Bengt Kindbom (c), Ulla Pettersson (s), Elisabeth Fleetwood (m), Margitta Edgren (fp), Bo Hammar (vpk) och Ture Ångqvist (s).

Reservationer

1. Rättelse i personregister (mom. 1)

Anders Björck (m), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Bengt Kindbom (c) och Elisabeth Fleetwood (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "DOK har" och på s. 20 slutar med "yrkandet avstyrks" bort ha följande lydelse:

Den kritik som riktats mot propositionens förslag i motion K117 yrkande 1 innebär krav på en ännu vidare rättelseskyldighet. Lagförslaget (8 §) innebär visserligen en presumtion för att rättelse skall ske. Rättelse får emellertid underlåtas i de fall detta anses kunna ske utan otillbörligt intrång i den personliga integriteten. Det är enligt utskottets mening inte befogat att ge de registeransvariga möjlighet att göra en sådan bedömning. Man kan här bl. a. peka på att forskningsregister kan komma att innehålla felaktiga uppgifter. På grund av det anförda bör rättelseskyldigheten enligt 8 § första stycket datalagen utformas i enlighet med förslaget i motion K117 yrkande 1, vilket således tillstyrks.

dels att utskottets hemställan under mom. 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *rättelse i personregister*

att riksdagen med avslag på proposition 1986/87:116 i denna del och med bifall till motion K117 yrkande 1 antar motionärernas förslag till lag om ändring i 8 § första stycket datalagen (1973:289).

2. Kontaktperson (mom. 2)

Anders Björck (m), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Bengt Kindbom (c) och Elisabeth Fleetwood (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Vad härefter" och slutar med "del avstyrks" bort ha följande lydelse:

Ordningen med en kontaktperson är välmotiverad. En oklarhet kan emellertid uppstå om i vad mån denna person — som kan ha en annan arbetsgivare än den registeransvarige — eller den registeransvarige är den som skall ha ansvaret för kontaktfunktionen. Till följd härav bör enligt utskottets mening, som föreslagits i motion K117 yrkande 2, riksdagen som sin mening ge regeringen till känna att datainspektionens föreskrifter alltid skall avse den registeransvarige.

dels att utskottets hemställan under mom. 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *kontaktperson*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:K117 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

3. Dokumentation av rättelser (mom. 3)

Börje Stensson och Margitta Edgren (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "I motion" och slutar med "motion K118" bort ha följande lydelse:

En fråga av stor betydelse för enskilds integritet vid sidan av *att* rättelse utförs är *hur* sådana rättelser i dataregister dokumenteras. Här måste ordningen vara sådan att den ursprungliga texten finns kvar, annars kan den enskilde inte säkert ta sin rätt till vara. Uppkommer fråga om den oriktiga uppgiften har vållat skada och om den enskilde är berättigad till skadestånd enligt 23 § datalagen kan uppgiften tjäna som bevis. Samtidigt måste det föreligga full visshet om att den tidigare uppgiften inte av misstag tas för den aktuella. Med nuvarande möjligheter på dataområdet är tiden mogen att lagstifta om detta — de rekommendationer som datainspektionen har utfärdat kan inte anses vara tillräckliga. Utskottet får därför med anledning av motion K118 föreslå att riksdagen begär att regeringen lägger fram ett sådant lagförslag.

dels att utskottets hemställan under mom. 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *dokumentation av rättelser*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:K118 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

4. Samkörning m. m. (mom. 6)

Anders Björck (m), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Börje Stensson (fp), Bengt Kindbom (c), Elisabeth Fleetwood (m) och Margitta Edgren (fp) anser

dels att utskottet bort anföra följande:

Värnet om enskilds integritet ställs på avgörande prov när samkörningar av dataregister är aktuella. De nuvarande möjligheterna till samkörning måste begränsas kraftigt. Därvid är förutsättningarna för databehandling i samband med forskning och statistikframställning en central punkt. Dessa frågor synes inte ha behandlats tillräckligt ingående i DOK:s utredningsarbete. Enligt utskottets mening bör krav resas på den enskildes informerade samtycke inför samkörningar för forsknings- och statistikändamål vilka inte reglerats i en särskild registerlag. I annat fall, t. ex. vid kontrollsamkörningar, kan det räcka med en information till den enskilde. Vidare bör andra skärpningar till skydd för enskilds integritet prövas i enlighet med vad som förordats i motionerna K410 yrkande 6 och K431 yrkande 4.

dels att utskottets hemställan under mom. 6 bort ha följande lydelse:

> 6. beträffande *samkörning m. m.*
>
> att riksdagen med anledning av motion 1986/87:K410 yrkande 6 och med bifall till motion 1986/87:K431 yrkande 4 hos regeringen begär förslag till ändring i datalagen (1973:289) i enlighet med vad utskottet har anfört.

5. Myndigheters försäljning av personuppgifter (mom. 7)

Anders Björck (m), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Börje Stensson (fp), Bengt Kindbom (c), Elisabeth Fleetwood (m) och Margitta Edgren (fp) anser

dels att utskottet bort anföra följande:

DOK:s andra delbetänkande tar bl. a. upp myndigheters försäljning av personuppgifter. Kommittén har föreslagit en lag som innebär ett principiellt förbud för myndigheter att utan riksdagens bemyndigande sälja uppgifter om enskilda personer ur sina personregister. I praktiken innebär förslaget emellertid inte något förbud eftersom det också föreslås att nio register, i huvudsak de som i dag har försäljning av någon omfattning och som säljer mest, skall få fortsätta att sälja uppgifter. Övervägandena bakom förslaget lider vidare av den bristen att de inte grundats på en diskussion av grundläggande principer för tryckfrihet och offentlighet. Enligt utskottets mening ger den nu rådande situationen — där myndigheter har incitament att samla på sig uppgifter i vidare mån än vad myndighetsutövningen ger fog för samt det offentliga säljer uppgifter om medborgares privatliv — anledning till ett generellt verkande förbud mot sådan försäljning i stället för att legalisera vad som gäller. På grund av det anförda bör motionerna K431 yrkande 6 och K437 yrkande 2 bifallas.

dels att utskottets hemställan under mom. 7 bort ha följande lydelse:

> 7. beträffande *myndigheters försäljning av personuppgifter*
>
> att riksdagen med bifall till motionerna 1986/87:K431 yrkande 6 och

1986/87:K437 yrkande 2 ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

6. Statens person- och adressregister (mom. 8)

Anders Björck (m), Hans Nyhage (m), Börje Stensson (fp), Elisabeth Fleetwood (m) och Margitta Edgren (fp) anser

dels att utskottet bort anföra följande:

Statens person- och adressregister (SPAR) bygger på uppgifter som insamlats för helt andra ändamål än för försäljning. Med sin mängd av olika uppgifter som kan levereras i olika, förutsedda och oförutsedda, sammanställningar är SPAR ett av de mer integritetskänsliga registren i Sverige. Det innehåller en lång rad uppgifter om i princip alla som bor i Sverige. Köpare av uppgifter ur registret är bl. a. flera direktreklamföretag. Utskottet ser inga skäl för staten att bedriva denna typ av kommersiell verksamhet.

SPAR är ett av de register som DOK har föreslagit skall få finnas även efter det att myndigheters försäljning av personuppgifter har reglerats i en särskild lag. Utskottet konstaterar att resultatet blir att verksamheten kan fortgå i stort sett oförändrad. Registret bör emellertid endast vara ett adressregister för uppdatering. Till följd härav ställer sig utskottet bakom motion K410 yrkande 5.

dels att utskottets hemställan under mom. 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *statens person- och adressregister*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:K410 yrkande 5 hos regeringen begär de förslag som erfordras för att lägga ned den kommersiella delen av statens person- och adressregister.

7. Förslag om myndigheters försäljning av personuppgifter (mom. 9)

Börje Stensson och Margitta Edgren (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "I motion" och på s. 22 slutar med "Motionsyrkandet avstyrks" bort ha följande lydelse:

En av huvuduppgifterna för DOK är att analysera grundlagsbestämmelserna om offentlighetsprincipen och ADB. I avvaktan på att dessa grundläggande frågor har belysts ingående borde DOK inte ha lagt fram något förslag om reglering av myndigheters försäljning av personuppgifter. Med denna bedömning anser utskottet, med tillstyrkan av motion K410 yrkande 4, att något lagförslag i ämnet tills vidare inte bör läggas fram.

dels att utskottets hemställan under mom. 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *förslag om myndigheters försäljning av personuppgifter*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:K410 yrkande 4 ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

8. Moratorium för nya eller utökade dataregister m. m. (mom. 10)

Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 22 som börjar med "Motion K232" och slutar med "därför avstyrks" bort ha följande lydelse:

I motion K232 yrkande 8 föreslås ett moratorium för nya eller utökade dataregister m. m. Riksdagen har tidigare till DOK hänvisat förslag om begränsning av personnummeranvändningen, restriktivare tillståndsgivning för samkörning av dataregister och förenklade regelsystem i stället för maskinell kontroll. Trots pågående utredningsarbete och uttalanden om stärkt integritetsskydd, bl. a. en reglering i grundlag av skyddet för den personliga integriteten, aktualiseras emellertid ständigt nya förslag om stora personregister, samkörningar, kontroll och ökad uppgiftsinsamling från enskilda och företag. Detsamma gäller utökning av kontroll och data inom befintliga register eller samkörning mellan dessa.

Det är djupt otillfredsställande att utredningsverksamheten på detta sätt föregripits. I avvaktan på att DOK:s arbete slutförts anser utskottet, i likhet med vad som anförs i motion K232 yrkande 8, att ett moratorium för nya eller utökade dataregister och för beslut om samkörningar av dataregister bör beslutas. Härigenom får även motion Ub6 yrkande 8 anses tillgodosedd.

dels att utskottets hemställan under mom. 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *moratorium för nya eller utökade dataregister m. m.* att riksdagen

a) med bifall till motion 1986/87:K232 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

b) förklarar motion 1986/87:Ub6 yrkande 8 besvarad med vad utskottet har anfört.

9. Moratorium för nya eller utökade dataregister m. m. (mom. 10)

Börje Stensson och Margitta Edgren (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 22 som börjar med "Motion K232" och slutar med "därför avstyrks" bort ha följande lydelse:

I avvaktan på resultatet av den aviserade utredningen om den organisatoriska utformningen av den framtida forskningsetiska prövningen bör enligt utskottets mening inte några nya forskningsregister eller motsvarande inrättas, t. ex. slutenvårdsregistret eller socialdataregister. Det anförda bör med bifall till motion Ub6 yrkande 8 ges regeringen till känna. Utskottet anser det dock inte lämpligt att låsa tillämpningen av datalagen och hithörande lagstiftning på sätt som begärs i motion K232 yrkande 8, vilket yrkande därför avstyrks.

dels att utskottets hemställan under mom. 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *moratorium för nya eller utökade dataregister m. m.* att riksdagen

a) med bifall till motion 1986/87:Ub6 yrkande 8 ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

b) avslår motion 1986/87:K232 yrkande 8.

10. Begränsningar av uppgiftslämnandet (mom. 11)

Anders Björck (m), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Börje Stensson (fp), Bengt Kindbom (c), Elisabeth Fleetwood (m) och Margitta Edgren (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 22 som börjar med "I motion K431 yrkande 3" och slutar med "således avstyrks" bort ha följande lydelse:

I motion K431 yrkande 3 reses krav på begränsningar av uppgiftslämnandet. Vidare begärs att regeringen sätter till en delegation med uppgift att föreslå minskningar i medborgarnas uppgiftsskyldigheter. Enligt utskottets mening har behovet av sådana begränsningar inte ägnats tillräcklig uppmärksamhet av statsmakterna. Det är uppenbart att många statliga myndigheter påtar sig en avsevärd överinsamling av uppgifter. Det är enligt utskottets mening nödvändigt med en skärpt praxis så att en mer ingående prövning av behovet av uppgifterna sker innan beslut fattas om insamling och lagring av data om enskilda medborgare. Dessa från integritetsskyddssynpunkt väsentliga frågor måste bedömas vara av en sådan vikt att de — utan att avvakta DOK:s arbete — bör anförtros åt en särskilt utsedd delegation. Utskottet tillstyrker därför motion 1986/87:K431 yrkande 3.

dels att utskottets hemställan under mom. 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *begränsningar av uppgiftslämnandet*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:K431 yrkande 3 hos regeringen begär tillsättande av en delegation med uppgift att föreslå minskningar i medborgarnas uppgiftsskyldighet samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

11. Företagens integritetsskydd (mom. 12)

Anders Björck och Hans Nyhage (båda m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 22 som börjar med "I motion K431 yrkande 7" och slutar med "därför motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Den svenska integritetsdebatten har nästan uteslutande rört de enskilda individerna och det hot som datoriseringen — främst hos myndigheterna — inneburit för intrång i den personliga integriteten. Det mycket omfattande ADB-stöd som numera är en normal del i myndighetsutövningen innebär emellertid också betydande integritetshot för i Sverige verksamma företag.

Det förekommer i dag ett omfattande uppgiftsinsamlande från företagen till den offentliga sektorn. Lagringen av dessa data i myndigheternas databaser representerar en potentiell risk för oförutsedda och obehöriga informationsuttag. Företagsuppgifter medför bl. a. risker som sammanhänger med hur insynsreglerna enligt offentlighetsprincipen och de gällande reg-

lerna i sekretesslagen tillämpas. För skyddet av företagens integritet krävs insatser för att begränsa det uppgiftsinsamlande som nu förekommer hos ambitiösa myndigheter. Det borde också klarare slås fast — såsom gäller för uppgifter om enskilda individer — att uppgifter som insamlats för ett bestämt ändamål inte skall få användas för andra ändamål än som avsågs vid uppgiftsinsamlingen — varken hos den insamlande myndigheten eller hos annan myndighet. Det synes också bl. a. vara nödvändigt att tillförsäkra företagen en laglig insynsrätt med avseende på de uppgifter som registrerats om dessa hos någon myndighet. Insynsrätten skulle kunna utformas med ledning av den särskilda paragraf i datalagen som tillförsäkrar medborgarna en insynsrätt av detta slag.

Mot bakgrund av det anförda samt då det också är angeläget att överväga integritetsskyddsregler som förhindrar att företagen avtvingas uppgifter om affärsidéer, planer och liknande företagshemligheter som i orätta händer skulle kunna lända företaget till skada, anser utskottet att, såsom begärs i motion K431 yrkande 7, behovet av integritetsskyddsåtgärder för företagen bör utredas i särskild ordning.

dels att utskottets hemställan under mom. 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *företagens integritetsskydd*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:K431 yrkande 7 ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

12. Sekretessfrågor (mom. 13)

Anders Björck och Hans Nyhage (båda m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Två särskilda" och slutar med "avstyrker motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Utlämnandet av uppgifter från myndigheter till olika forskningsregister har uppmärksammats bl. a. med anledning av Metropolitregistret. Detta fall och t. ex. utlämnandet av uppgifter från sjukvården till olika centrala register ger anledning att ifrågasätta vissa myndigheters sätt att hantera och utlämna sekretessbelagd information. Brister i detta hänseende har också konstaterats inom ramen för DOK:s arbete. Regeringen bör därför vidta åtgärder för att försäkra sig om att myndigheters hanterande av sekretessbelagd information även i praktiken stämmer med sekretesslagens förpliktelser.

Formerna för uppgiftslämnandet enligt sekretesslagen lämnar ur den enskildes perspektiv mycket övrigt att önska. Beslut om uppgiftslämnande fattas av den enskilda myndigheten utan möjlighet för den registrerade — som lämnat uppgifter i tron att dessa skall stanna hos myndigheten — att reagera. Det finns därför anledning att, såsom tidigare varit aktuellt samt nyligen berörts av DOK, på nytt överväga en rätt för den registrerade att överklaga ett beslut om utlämnande.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet, i likhet med förslagsställarna bakom motion K431, att det anförda bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under mom. 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *sekretessfrågor*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:K431 yrkandena 1 och 2 ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

13. Registerbesked (mom. 15)

Börje Stensson och Margitta Edgren (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 24 som börjar med "I 10 § datalagen" och slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Rätten att kostnadsfritt få ett utdrag eller registerbesked enligt 10 § datalagen gör det möjligt för var och en att kontrollera att registrerade uppgifter är korrekta. Emellertid ger utdragen ofta torftig information om varför man finns eller inte finns i ett visst register, för vilka ändamål registret används osv. Informationsvärdet av ett registerutdrag är därför ofta begränsat. Känslan hos den som får ett sådant utdrag kan bli besvikelse och en kvarstående oro eller obehagskänsla över att inte veta något om hur uppgifterna används. Den registrerade kan inte alltid med ledning av utdragen avgöra om registret är korrekt med avseende på uppgifter om honom eller henne.

Med hänsyn till att tillämpningen av 10 § i datalagen kostar de registeransvariga stora belopp är det viktigt att utbytet blir så stort som möjligt för de registrerade. Datainspektionen har meddelat råd bl. a. om att i registerbeskedet även skall ingå överskådlig och lättillgänglig information om den registeransvariges ADB-verksamhet samt en beskrivning av dess omfattning, personregistrets ändamål och dess användning. Detta råd följs ej alltid. På grund härav anser utskottet att, såsom begärs i motion K410 yrkande 3, en bestämmelse av motsvarande innebörd bör tas in i 10 § datalagen.

dels att utskottets hemställan under mom. 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *registerbesked*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:K410 yrkande 3 hos regeringen begär förslag om ändring av 10 § datalagen i enlighet med vad utskottet har anfört.

14. Decentralisering av datorkraften (mom. 17)

Anders Björck (m), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Börje Stensson (fp), Bengt Kindbom (c), Elisabeth Fleetwood (m) och Margitta Edgren (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 24 som börjar med "En av" och slutar med "K437 yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Mot bakgrund bl. a. av att äldre stora dataregister nu börjar medföra betydande underhållskostnader är det tid att planmässigt börja arbeta för en decentralisering av olika offentliga dataregister. Härigenom vinner man fördelar även vad gäller sårbarhet och säkerhet. Mot bakgrund av det anförda tillstyrker utskottet motionerna K410 yrkande 1 och K437 yrkande 3 om utarbetande av planer för decentralisering av de stora centrala dataregistren.

dels att utskottets hemställan under mom. 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *decentralisering av datorkraften*

att riksdagen med bifall till motionerna 1986/87:K410 yrkande 1 och 1986/87:K437 yrkande 3 ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

15. Offentlig databasservice (mom. 18)

Börje Stensson (fp), Margitta Edgren (fp) och Bo Hammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Vad slutligen" och på s. 25 slutar med "dessa motionsyrkanden" bort ha följande lydelse:

Den datatekniska utvecklingen har nu nått så långt att möjligheterna att ge medborgarna en utvidgad service och förbättrad information via allmänt tillgängliga databaser bör uppmärksammas särskilt. Genom att placera terminaler på t. ex. post och bibliotek kunde inte bara information spridas utan också allmänhetens insyn hos och kontroll av myndigheter förbättras. Det utgör i vid mening en viktig demokratifråga, där det enligt utskottets mening nu bör tas samhälleliga initiativ utöver inlett översynsarbete. Utskottet tillstyrker därför att, såsom begärts i motion K413, riksdagen hos regeringen begär initiativ till offentlig databasservice i kommunerna. Därigenom får även yrkandet i motion K435 anses vara tillgodosett.

dels att utskottets hemställan under mom. 18 bort ha följande lydelse:

18. beträffande *offentlig databasservice*

att riksdagen

a) med bifall till motion 1986/87:K413 ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

b) förklarar motion 1986/87:K435 besvarad med vad utskottet har anfört.

Särskilda yttranden

1. Statens person- och adressregister (mom. 8)

Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom (båda c) anför:

Det är angeläget att en begränsning kommer till stånd av det statliga person- och adressregistrets kommersiella användning. Registrets ställning torde komma att övervägas i DOK:s fortsatta arbete. I avvaktan på att det slutförts har vi inte för närvarande något yrkande om att förutsättningarna för registrets verksamhet skall ändras.

2. Företagens integritetsskydd (mom. 12)

Börje Stensson och Margitta Edgren (båda fp) anför:

Enligt vår mening finns anledning slå fast att integritetsbegreppet — såsom Europarådet funnit — bör förbehållas människor. Det inträder lätt en tan-

kevilla genom att begreppet "fysiska personer", dvs. människor, lätt uppfattas som något avpersonifierat under det att uttrycket "juridisk person", dvs. aktiebolag m. m., leder tanken till individer. Det förhållandet att enskilda behöver ett allt starkare skydd för sin personliga integritet får emellertid inte tas till intäkt för att överföra detta resonemang på företag. En helt annan sak är att företag kan behöva ett förstärkt skydd mot att känsliga uppgifter om deras verksamhet kommer i orätta händer eller hanteras ovarsamt i samband med dataregistrering. Denna fråga får dock lösas på sedvanligt sätt, dvs. genom lagstiftning om sekretess och illojal konkurrens m. m. Det finns därför enligt vår mening inte fog för att låta datalagens regler till skydd för människors integritet omfatta även företag.

3. Instans för överklagande i frågor rörande datalagen (mom. 16)

Anders Björck och Hans Nyhage (båda m) anför:

Enligt motion K431 yrkande 5 bör regeringsrätten och inte regeringen vara instans för överklagande av datainspektionens beslut.

Vid datalagens tillkomst uttalade det föredragande statsrådet viss sympati för att överprövningen skulle ligga hos regeringsrätten, men ansåg dock att datainspektionens beslut hade sådan politisk betydelse både när det gällde att förebygga risker för otillbörliga intrång i personlig integritet och när det gällde att göra avvägningar mot samhällsekonomiska intressen att regeringen (Kungl. Maj:t) borde vara överklagandeinstans.

Enligt vår mening talar erfarenheterna av den rådande ordningen starkt för att flytta prövningen av ifrågavarande ärenden till regeringsrätten, som med hänsyn till sin övriga verksamhet har särskild kompetens att bedöma frågorna. Det får också anses olämpligt att den enskildes integritet och datalagens tillämpning görs till en politisk avvägning i stället för en strikt rättslig prövning. Genom att lägga prövningen hos regeringsrätten undviker man varje antydan till misstanke om att ovidkommande synpunkter tillåtits påverka avgörandet i ett överklagat ärende.

Den nu berörda frågan har samband med den framtida utformningen av lagregleringen på dataområdet, vilket övervägs inom ramen för DOK:s arbete. I avvaktan på att detta har förts närmare sitt slut har vi inte funnit anledning att nu åter avge en reservation beträffande instans för överklaganden av datainspektionens beslut.

Härigenom föreskrivs att 6, 8 och 23 §§ datalagen (1973:289)[1] skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
6 §	
Lämnas tillstånd till inrättande och förande av personregister, skall datainspektionen, i den mån det behövs för att förebygga risk för otillbörligt intrång i personlig integritet, meddela föreskrift om	
1. inhämtande av uppgifter för personregistret,	
2. vilka personuppgifter som får ingå i personregistret,	
3. utförandet av den automatiska databehandlingen,	
4. den tekniska utrustningen,	
5. de bearbetningar av personuppgifterna i registret som får göras med automatisk databehandling,	
6. underrättelse till berörda personer,	
7. de personuppgifter som får göras tillgängliga,	
8. utlämnande och annan användning av personuppgift,	
9. bevarande och gallring av personuppgifter,	
10. kontroll och säkerhet.	10. kontroll och säkerhet,
	11. rättelse och andra åtgärder i fråga om oriktiga och missvisande uppgifter.

Vid bedömandet av om föreskrift behövs skall särskilt beaktas huruvida registret innehåller personuppgift som utgör omdöme eller annan värderande upplysning om den registrerade.

Föreskrift rörande utlämnande av personuppgift får icke inskränka myndighets skyldigheter enligt tryckfrihetsförordningen.

8 §

Förekommer anledning till misstanke att personuppgift som ingår i personregister är oriktig, skall den registeransvarige utan dröjsmål *vidtaga skäliga åtgärder för att utröna uppgiftens riktighet och, om skäl föreligger, rätta den eller utesluta den ur registret.*	Förekommer anledning till misstanke att *en* personuppgift som ingår i *ett* personregister är oriktig *eller missvisande*, skall den registeransvarige utan dröjsmål *företa skälig utredning. En oriktig eller missvisande uppgift skall rättas, ändras eller uteslutas, om det inte saknas anledning att anta att otillbörligt intrång i den registrerades personliga integritet skall uppkomma.*
Har uppgift som rättas eller *utesluts*, lämnats ut till annan än den registrerade, skall den registeransvarige *på begäran av den registrerade* underrätta mottagaren om rättelsen eller uteslutningen. *Föreligger särskilda skäl, får dock datain-*	Har *en* uppgift som rättas, *ändras* eller *utesluts* lämnats ut till *någon* annan än den registrerade, skall den registeransvarige underrätta mottagaren om rättelsen, *ändringen* eller uteslutningen, om *den registrerade begär det eller om det*

[1] Lagen omtryckt 1982:446.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
spektionen befria den registeransvarige från sådan underrättelseskyldighet.	*föreligger risk för otillbörligt intrång i personlig integritet.* *En registrerad som har anmält en misstanke om att en personuppgift är oriktig eller missvisande skall underrättas om vilken åtgärd anmälan föranleder.* *Den registeransvarige skall utse en eller flera personer som skall bistå de registrerade vid misstanke om oriktig eller missvisande personuppgift och som skall lämna underrättelse enligt tredje stycket. Uppgift om vem som har utsetts skall hållas tillgänglig för allmänheten.* *Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte register som har överlämnats till en arkivmyndighet för förvaring. Datainspektionen får befria en registeransvarig från skyldighet enligt paragrafen.*
23 §	
Om registrerad tillfogas skada genom att personregister innehåller oriktig uppgift om honom, skall den registeransvarige ersätta skadan. *Vid bedömande om och i vad mån skada har uppstått tages hänsyn även till lidande och andra omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse.*	Om registrerad tillfogas skada genom att personregister innehåller oriktig *eller missvisande* uppgift om honom, skall den registeransvarige ersätta skadan. *Om någon tillfogas skada genom brott som avses i 20 § första stycket eller 21 §, skall den som har gjort sig skyldig till brottet ersätta skadan.* *Vid bedömande om och i vad mån skada enligt första eller andra stycket har uppstått skall hänsyn även tas till lidande och andra omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.